

Міністерство освіти і науки України
Класичний приватний університет
Асоціація адвокатів України
Куявський університет у Влоцлавеку

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

27–28 жовтня 2023 р.

м. Запоріжжя, Україна

Організаційний комітет конференції:

Голова оргкомітету конференції:

Огаренко В.М. – д.держ.упр., професор, ректор Класичного приватного університету

Члени оргкомітету конференції:

Покатаєв П.С. – д.держ.упр., професор, перший проректор Класичного приватного університету;

Боклаг В.А. – д.держ.упр., професор, директор Інституту управління Класичного приватного університету;

Мерзляк А.В. – д.держ.упр., професор, професор кафедри менеджменту Інституту управління Класичного приватного університету;

Білинська М.М. – д.держ.упр., професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського;

Мордовінов О.Г. – д.держ.упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та землеустрою Інституту управління Класичного приватного університету;

Кравченко Т.А. – д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та землеустрою Інституту управління Класичного приватного університету;

Кіктенко О.В. – д.держ.упр., доцент, професор кафедри публічного управління та землеустрою Інституту управління Класичного приватного університету;

Лозинська Т.М. – д.держ.упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;

Бобровська О.Ю. – д.держ.упр., професор, професор кафедри економіки та соціально-трудоуносин Університету митної справи та фінансів;

Латинін М.А. – д.держ.упр., професор, завідувач кафедри економічної політики та менеджменту Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Віхляєв В.В. – проректор з правової роботи – головний юрисконсульт ректорату, почесний професор Класичного приватного університету, адвокат, голова Комітету адвокатської практики та підвищення кваліфікації Ради адвокатів Запорізької області;

dr Wiesław Pędziak – *Cuiavian University in Wloclawek.*

Публічне управління в Україні: виклики та перспективи :

П 88 матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 жовтня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 80 с.

ISBN 978-966-397-343-2

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Публічне управління в Україні: виклики та перспективи», яка відбулася на базі Класичного приватного університету 27–28 жовтня 2023 р.

УДК 35(477)(062.552)

ISBN 978-966-397-343-2

© Класичний приватний університет, 2023

© Асоціація адвокатів України, 2023

© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2023

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Розвиток сучасних форм комунікацій в системі публічного управління та адміністрування Коваленко О. В.	5
Політико-правова ідеологізація українського державотворення в умовах протистояння новітнім геополітичним викликам Слободян В. Я., Корінний С. О.	8

НАПРЯМ 2. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Укриття населення у фонді захисних споруд цивільного захисту: сучасні реалії Бєліх І. В.	12
Реформування механізмів публічного управління в сфері охорони здоров'я Воронов О. І., Плешко Е. А.	18
Актуальність взаємодії піклувальної ради та органів управління освітою Карапиш С. П.	22
Формування безбар'єрного простору як напрямок державної політики в Україні Лопушинський І. П., Слободян Л. Я.	25
Публічна служба в Україні в умовах воєнного стану: чи дійсно всі чиновники недоброчесні Марченко А. В.	30
Процедури аналізу політики: методика порівняння варіантів (альтернатив) політики Рябцев Г. Л.	32
Штучний інтелект як фактор реалізації нетократичного публічного управління Стороженко Л. Г.	36
Міграційна політика ЄС та орієнтири для України Ткач Д. В.	39

НАПРЯМ 3. ПУБЛІЧНА СЛУЖБА

Нормативно-правове забезпечення професійної компетентності державних службовців в Україні

Козарь Т. П......42

Сучасні тренди класифікації державної служби в Україні

Лазор О. Д., Лазор О. Я.46

Особливості ведення публічної служби в Україні

Маслова К. О., Мірко Н. В......50

НАПРЯМ 4. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стимулювання місцевого економічного розвитку як пріоритет реформи децентралізації владних відносин

Жиган Я. В......53

НАПРЯМ 5. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Забезпечення реального виконання судових рішень як складова успішного відновлення економіки в повоєний період

Мушук В. В......57

НАПРЯМ 6. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Український націоналізм 1985–1991 років як одна з вітчизняних форм (моделей) місцевого самоврядування

Кавилін О. А......60

Громадське здоров'я як сфера публічного управління та адміністрування

Бойчунь С.О.64

Чинники впливу на державну політику у сфері фінансової безпеки

Пеньков Максим Сергійович67

Інноваційний підхід до державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни

Пеньков Михайло Сергійович.....70

Термінологічний аспект належного врядування

Цулюкя Д. І.73

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-1>

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ФОРМ КОМУНІКАЦІЙ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Коваленко О. В.

*аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

В умовах кризового періоду розвитку держави, актуальним питанням, без сумніву, постає необхідність більш активного залучення громадськості до прийняття управлінських рішень, формування і реалізації державної та регіональної політики. Відповідно до цього актуальним можна назвати і пошук ефективних методів та форм комунікації, які б забезпечували залучення громадян до державних справ та врахування інтересів окремих груп суспільства. Адже розвиток громадянського суспільства та правової держави в умовах кризового стану, як-то пандемія чи повномасштабна війна російського агресора проти України, потребує упровадження нового формату суспільних відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства (економіка, політика, соціально-гуманітарна сфера тощо).

Комунікація між органами влади та громадянським суспільством включає різноманітні формати та канали, які сприяють діалогу, співпраці та обміну між державними установами та неурядовими організаціями (НУО), громадськими групами, активістами та окремими особами з певних питань розвитку державної політики України. Ефективна комунікація необхідна для забезпечення прозорості, підзвітності, участі та розуміння урядової політики та громадських ініціатив.

Розглянемо найбільш поширені форми спілкування між владою та громадянським суспільством. Насамперед, це такі, як: громадські збори, публічні зустрічі та громадські форуми; громадські консультації та зворотній зв'язок; громадська експертиза як форма публічної комунікації для обговорення стратегічних напрямків розвитку певної сфери; партнерство та співпраця; консультативні ради та комітети; відкриті дані та обмін інформацією; пропаганда та лобювання (захист інтересів певних груп населення); соціальні мережі та цифрові

платформи; інформаційно-пропагандистська діяльність і кампанії; громадські слухання та розслідування; державно-приватне партнерство (ДПП); взаємодія зі ЗМІ; освітні програми та майстер-класи; офіс омбудсмена та гаряча лінія в органах виконавчої влади, в органах місцевого самоврядування, на рівні підприємств і організацій; діалог між НУО та урядом; громадська консультативна комісія тощо.

Важливе значення для нашої країни, особливо сьогодні та у період повоєнної відбудови України, належить налагодженню ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. І насамперед, це залежить від спроможності держави створити сприятливі умови для такої взаємодії. Ефективне та рівноправне партнерство органів публічної влади з організаціями громадянського суспільства та представниками бізнесу є буде сприяти досягненню визначених мети та завдань реформування всіх сфер життєдіяльності українського суспільства у повоєнній відбудові та на шляху євроінтеграційних змін.

Згідно з концепцією розвитку електронної демократії в Україні, «електронна демократія – форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах [1]. Саме тому, упродовж тривалого періоду пандемії та в умовах дії правового режиму воєнного стану в системі публічного управління та адміністрування значного розвитку набули інструменти електронного врядування (Е-врядування). Найбільш поширеними інструментами електронної демократії в Україні слід назвати електронні консультації, електронні петиції, електронні звернення, бюджети участі (громадські бюджети). Також в Україні успішно функціонують ресурси для оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних, у тому числі з використанням електронних платформ, наприклад «Громадянське суспільство і влада», «Розумне місто» та ін.

Від початку прийняття урядом Концепції розвитку електронної демократії і до сьогодні українська держава має значний прогрес у розвитку електронної комунікації в системі публічної влади (табл. 1).

Таблиця 1

**Розвиток системи електронного уряду в Україні
за період 2016–2022 роки**

Показники світового індексу розвитку Е-демократії	2016 рік	2022 рік	Якісна оцінка показника
Індекс розвитку електронного уряду	69	46	зростання

Укладено автором за [2]

Як показують дані табл.1, у 2016 р. ще до прийняття Концепції розвитку електронної демократії, за світовим індексом розвитку електронного уряду ООН (E-Government Development Index) Україна посідала 69 місце у рейтингу. А вже за результатами 2022 року покращила свою позицію на 23 пункти. Міжнародні експерти відносять Україну до групи країн з дуже високим рівнем розвитку електронного врядування [2, с. 71–72]. Отже, дані міжнародного моніторингу показують, що розвиток інформаційно-комунікаційних систем є сучасним інструментом для сприяння та зміцнення комунікації між урядом та громадянами.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р. URL: <http://surl.li/lyzxr> (дата звернення 10.10.2023)
2. UN E-Government Survey 2022. URL: <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Report%20without%20annexes.pdf> (дата звернення 10.10.2023)

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ІДЕОЛОГІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ПРОТИСТОЯННЯ
НОВІТНІМ ГЕОПОЛІТИЧНИМ ВИКЛИКАМ**

Слободян В. Я.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри економіки і права
Національного університету харчових технологій
м. Київ, Україна*

Корінний С. О.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри економіки і права
Національного університету харчових технологій
м. Київ, Україна*

Війна як фактор впливу та каталізатор процесів розвитку та самовизначення національної, політичної і правової ідентичності української держави породжує велику напругу в національно-культурній самосвідомості суспільства і по особливому ставить питання про форму, зміст і місце української держави в повоєнній Європі. Наростання політико-культурного тиску з боку Росії та Заходу обумовлює надскладні процеси трансформації суспільно-політичного українського державного організму, враховуючи географічне розташування України на лінії зіткнення між цими двома цивілізаціями.

В окреслених умовах природно виникають питання та необхідність політико-ідеологічного обґрунтування напрямів розвитку українського державотворення. Як бачимо, в критичний момент української політичної історії, коли державний суверенітет і територіальна цілісність похитнулись під впливом збройної агресії з боку Росії, саме в консерватизмі як політичній ідеології збереження національної ідентичності та державності почали шукати опору як для обґрунтування відсічі агресору, так і для утвердження легітимності української державної влади на історичних теренах новітньої української держави.

Політична реальність, яка складається довкола України і в середині держави, диктує чіткі напрямки та орієнтири подальшого політико-правового розвитку, які водночас за своїм змістом є складовими частинами консерватизму як ідеології українського державотворення [1].

Так, демократизація суспільно-політичного ладу, забезпечення повноцінної реалізації Верховенства Права, створення умов для свободи ЗМІ, відкритість та підзвітність органів державної влади та їх посадових осіб, запровадження дієвих механізмів протидії зловживанням владно-адміністративними повноваженнями та корупції, доступ до справедливого правосуддя, створення економічних можливостей для розвитку середнього класу, реформування сектору безпеки та оборони, впровадження соціально-гуманітарних реформ є тим порядком денним політик, які включає в себе консерватизм як ідеологія державотворення. Це той напрямок розвитку, реалізація якого забезпечить перехід від неефективної держави до ефективної, в основі якої стоїть інституційна спроможність та злагодженість дії механізмів публічного управління та адміністрування [2].

Саме на необхідності реалізації такого політичного курсу української держави наголошують західні партнери, глави держав, урядів та міжнародні організації, які підтримують Україну як Незалежну державу і бачать в ній ключового союзника на східному фланзі ЄС і НАТО.

Ідеологізація політико-правового розвитку української держави в цілому стає пріоритетною і неминучою. Світова історія ставить перед українським державним організмом однозначні і невідворотні питання, суть яких зводиться до того, що або Україна розвивається по спіралі розвитку вільних народів із характерними для них політико-правовими формами державного життя, або країна втрачає своє історико-легітимне державне начало і повертається до бездержавної форми свого існування в складі східної автократії [3].

Важливість історичного моменту важко переоцінити. Вдавана трансформація і реформізм на даному етапі є життєво небезпечним, адже загрози, які ідуть зі сходу, є реальними і невідворотними. Це є виклик демократичній політичній системі, виклик публічному управлінню з боку авторитарної системи державного управління. І тому розуміння зазначених особливостей є таким важливим для всього українського суспільства, для всіх залучених сил до цього воєнно-політичного, цивілізаційно-культурного протистояння [4].

Збереження української держави в процесі затяжної війни потребує активного відтворення в суспільно-політичній дійсності країни нових смислів, ідей та підходів, що в своїй сумі мають формувати ідеологію українського державотворення. У відповідь на ідеологію «руського мира», ідеологію російського імперіалізму має існувати політична ідеологія української державності, чітко окреслюючи напрямки, форми і зміст державотворення [5].

Політична дійсність, заснована на плюралізмі політичних ідеологій в державі, має відтворювати нову якість політики та управління. Важливою умовою в цьому процесі є органічне поєднання суспільно-політичної свідомості із змістом і формою реалізації тієї чи іншої політичної ідеології.

Розглядаючи консерватизм як одну із можливих форм вираження та об'єктивізації суспільно-політичної свідомості, приходиш до висновку про його органічний зв'язок із духовно-культурною природою народу. Тобто консерватизм відображає культурні і духовні особливості світогляду народу. Він виконує функцію збереження національної ідентичності.

Консерватизм як політична ідеологія, що органічно виростає із культурних основ нації, є категорією, яку можна охарактеризувати як «політична свідомість». Відтворення цієї свідомості серед широких мас населення є справою громадсько-політичних рухів, політичних партій, інших громадських об'єднань.

Звернення до ідейних основ, політичного досвіду та державотворчого мислення українських консерваторів на цьому етапі політичної історії України є напрочуд важливим і цінним, адже їхній теоретико-доктринальний спадок дає відповідь на одвічні питання українського державотворення, на те, як українській державі встояти між Сходом і Заходом. Роботи В. Липинського [6], С. Томашівського, В. Кучабського [7] та інших представників з числа українських консерваторів вносять ясність в питання становлення української держави на лінії «цивілізаційного розлому».

Політична практика західного консерватизму, інтегрована в суспільно-політичне сьогодення України, дозволяє привнести перевірені десятиліттями застосування на Заході практики публічного управління та адміністрування, які довели свою ефективність як політико-правовий інструментарій розбудови демократії та утвердження верховенства права.

Враховуючи зазначене, слід зробити висновок, що політичні виклики і загрози, які повстали перед незалежною українською державою, вимагають глибшого рівня осмислення державної української історії, запровадження нових ідейно-ціннісних форм організації державно-політичного життя країни, відходу від ситуативних політичних практик і переходу до послідовного і сталого розвитку політико-економічної системи, виходячи із світоглядних основ тієї чи іншої політичної ідеології державотворення. Консерватизм, на наш погляд, в цей кризовий момент історії володіє явними перевагами, оскільки виконує функцію збереження національної ідентичності і є ідейною базою впровадження демократії, публічного управління та адміністрування в розвинутих державах західного світу.

Література:

1. Козак Н.А. Український консерватизм: історія і сучасність : автореф. дис. к. політ. наук : 23.00.01. Львів, 2001. 16 с.
2. Реформа публічної адміністрації в Україні: проекти концепції та законів / Центр політико-правових реформ; упоряд. І. Коліушко, В. Тимошук. Київ : Фокус-Ю, 2006. 192 с.
3. Розпутенко І. В. Третє тисячоліття – Україна і неоколоніалізм: наук. вид. Київ : К.І.С., 2014. 356 с.
4. Карлова В. В. Державотворчий потенціал національної самосвідомості : монографія. Київ : НАДУ, 2012. 395 с.
5. Ситник П.К. Ідеологічні засади розвитку українського суспільства. Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні. *Стан і перспективи розвитку політичних наук* : матеріали «круглого столу», 13 квіт. 2001 р. Київ : УАДУ, 2001. С. 13–16.
6. Липинський В. К. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму. Філадельфія : СЕДІ, 1995. 470 с.
7. Кучабський В. В. Вага і завдання Західно-Української держави серед кіл Східної Європи на переломі 1918–1919 р.р. Львів : Дзвони, 1931. 37 с.

НАПРЯМ 2. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-3>

УКРИТТЯ НАСЕЛЕННЯ У ФОНДІ ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Бєліх І. В.

*аспірант кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Постановка проблеми. Практична реалізація публічних рішень у сфері цивільного захисту окремо взятої місцевої громади втратила законодавчу базу внаслідок зміни окремих положень Кодексу цивільного захисту України.

Мета дослідження. Розглянути та проаналізувати сутність змін окремих положень Кодексу цивільного захисту та надати пропозиції стосовно відновлення відповідності законодавчої бази до реально існуючого історично сформованого стану справ у сфері цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 2014 року частково, а з 24 лютого 2022 року у повній мірі громадяни України зрозуміли нагальну потребу у використанні захисних споруд цивільного захисту внаслідок збройної агресії з боку РФ. Варто зауважити, що за деяким вагомим винятком, бойові дії переважно відбуваються у невеликих містах, районних центрах та у сільській місцевості. В таких населених пунктах переважає приватна забудова, а населення у випадку необхідності ховається від вибухів у приватних підвалах, які мають у крайньому випадку виконувати роль найпростішого укриття подвійного призначення. Кодекс цивільного захисту України передбачає евакуацію населення із району бойових дій, як один із способів цивільного захисту. Однак з різних причин населення не завжди намагається покинути власне помешкання. Більше того, реалії буття сьогодні говорять про те, що під удари ракет, безпілотних літальних апаратів чи під дію інших чинників надзвичайної ситуації можна потрапити на будь-якій території країни.

Конституція України говорить, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не має бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [1, ст. 27]. Відповідно до цього Кодекс цивільного захисту України визначає, що цивільний захист населення і територій від надзвичайних ситуацій – це обов'язок та функція держави [2, ст. 4].

Керуючись описаним, а також на основі загальногосподарських потреб використання території, місцевих споруд і приміщень, що систематично страждали від підтоплення ґрунтовими та поверхневими водами, автор цих тез у 2015 році ініціював процес інженерного захисту від підтоплення північно-західної частини одного з таких населених пунктів. Зміст роботи, взаємодія органів публічного управління та виконавчих служб були описані автором у статті «Досвід публічно-приватного партнерства на прикладі інженерного захисту від підтоплення захисних споруд цивільного захисту та території Вільнянської територіальної громади Запорізької області», яку було опубліковано іще в 2021 році [3, с. 63]. Це досвід про часткову реалізацію публічно – приватного партнерства. У висновках статті було у тому числі визначено, що успіху можна було б досягнути за рахунок застосування більш ефективного менеджменту.

З часу публікації статті ситуація тільки ускладнилась саме з причини погіршення державного менеджменту відносно вже існуючих найпростіших та захисних споруд подвійного призначення. Це трапилось з причини зміни окремих положень чинного законодавства практично напередодні агресії які датовані 17 лютого 2022 року. Зокрема, у назві глави 7 Кодексу цивільного захисту України слова «захисних спорудах» замінили словами «фонді захисних споруд, а в Статті 32, у назві слова «захисних спорудах» замінити словами «фонді захисних споруд». Кодекс тепер передбачає, що для укриття населення використовуються споруди подвійного призначення – наземні або підземні споруди чи їх окремі частини, що спроектовані або пристосовані для використання за основним функціональним призначенням, у тому числі для захисту населення, та в яких створені умови для тимчасового перебування людей [2, ст. 32, п. 2]. Тобто без створення умов для «тимчасового» перебування людей – це не захисна споруда. Це відмінне твердження від того, що у таких спорудах «можливе» укриття людей у випадку загроз. Далі йдеться про те, що особливий період нарощування фонду захисних споруд цивільного захисту здійснюється шляхом будівництва швидко споруджуваних захисних споруд цивільного захисту та створення найпростіших

укриттів... Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, інша споруда підземного простору, в якій можливе тимчасове перебування людей з метою зниження комбінованого ураження від небезпечних чинників, а також від дії засобів ураження в особливий період [2, ст. 32, п. 2]. Тобто наявність найпростішого укриття на території приватної забудови – звичайного підвалу, який у переважній більшості випадків не відповідає вимогам, що висуваються до фонду захисних споруд, можлива згідно законодавства лише в особливий період. А в мирний час її наявністю та станом держава опікуватись не передбачає. Таким чином законотворець передбачає укриття населення не всім спектром захисних споруд, зокрема найпростіших – таких як відкрита чи перекрита щілина, чи інша інженерна споруда, а лише такими, що є фондом захисних споруд цивільного захисту. Нарощення фонду за рахунок створення найпростіших укриттів передбачається лише в особливий період. Разом з тим захисні споруди цивільного захисту, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття складають фонд захисних споруд цивільного захисту і належать до засобів колективного захисту [2, ст. 32, п. 2]. Тобто без оголошення особливого періоду вже створеними найпростішими укриттями приватної забудови опіка з боку публічної влади за мирного часу не передбачається. Вже закономірно стосовно контексту введених змін передбачається захист населення у найпростіших укриттях, яке не підлягає укриттю в захисних спорудах та спорудах подвійного призначення [2, ст. 32, п. 3.4]. Також з моменту виключення захисної споруди із фонду споруд цивільного захисту вона втрачає статус захисної споруди цивільного захисту. Володіння, користування та розпорядження спорудами, які втратили статус захисних споруд цивільного захисту, здійснюється відповідно до закону [2, ст. 32, п. 11]. Останнє підтверджує припущення про те, що законотворець не узаконює у повній мірі в цьому законодавчому акті вже існуючий стан справ та не встановлює порядок його регулювання, не опікується інноваційними рішеннями, які можуть бути запропоновані у майбутньому, або вже практично втілюються по за межами його сприйняття, або власного інформаційного середовища. Законотворець скоріше опікується місцями, де може бути потреба колективного захисту більшої кількості людей, аніж 2–3 чоловіка у приватному секторі.

Регулювання застосуванням таких найпростіших захисних споруд можна було б організувати скажімо шляхом передбачення ризиків, обліку та узаконення вже існуючої у населення маси найпростіших чи захисних споруд подвійного призначення та встановлення дієвої системи страхування, як варіант. Законодавство навпаки віддаляє такі споруди

від обліку та контролю з боку місцевих та державних органів влади і разом з тим протидіє створенню захищеного від різних чинників надзвичайних ситуацій безпечного середовища для членів місцевих громад. Адже населення у приватному секторі міст також може потрапляти та страждати від дії на нього різноманітних чинників надзвичайних ситуацій. Однак люди при цьому розміщені у більшості випадків віддалено від узаконеного фонду захисних споруд. Тому найкращим укриттям може стати підвал власного будинку або сусіда з функціями найпростішого укриття подвійного призначення. Кодекс передбачає наращення фонду захисних споруд за рахунок найпростішого укриття тільки в особливий період, узаконює укриття подвійного призначення лише за умов для тимчасового перебування людей. З будівельної – інженерної точки зору такі умови встановлюються Державними будівельними нормами (далі – ДБН). На даний момент часу відбувається обговорення нового проекту ДБН, які враховують сучасні реалії та повинні вмістити увесь набутий за останні роки досвід створення та експлуатації захисних споруд [4]. Звичайно, нові ДБН конкретизують вимоги до нових створюваних захисних споруд, встановлять вимоги та способи дообладнання існуючого приватного укриття до рівня встановленого Кодексом цивільного захисту України пристосованого найпростішого укриття чи укриття подвійного призначення. Однак таких споруд будуть одиниці, бо забудова вже існує. Тому питання стосовно укриття населення у пристосованих вже існуючих найпростіших укриттях приватного сектора міст залишається відкритим або воно зараз частково регулюється постановою Кабінету Міністрів України [5]. Разом з тим відкритим залишиться і питання надання допомоги з боку держави стосовно інженерного захисту від підтоплення об'єктів, які використовуються в якості захисного укриття. Адже згідно тієї ж постанови утримання фонду захисних споруд у готовності до використання за призначенням здійснюється їх балансо-утримувачами [5, п. 9]. Створення фонду захисних споруд покладається на міські держадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання відповідно до того ж Кодексу цивільного захисту України [5, п. 4]. Єдиним аргументом для опіки над такими спорудами з боку публічної влади залишається лише необхідність їх інженерного захисту на територіях, де можливе їх підтоплення, це використання як об'єктів загального народно господарчого призначення, або при визначенні потреби у захисних спорудах згідно відповідних планів [5, п. 5]. Разом з тим постанова передбачає, що обліку підлягають усі захисні споруди, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття на території України незалежно від форми власності [5, п. 15].

Тому скоріш за все такої потреби в обліку на місцях не існує, однак прецедент є.

Зробимо короткий аналіз та гіпотетично визначимо причини того хто і чому ініціювали та лобіювали введення проаналізованих законодавчих змін, які вже відбулись:

1. Вказані зміни у Кодексі цивільного захисту України скоріш за все ініційовані самими представниками зі сфери цивільного захисту та дотичними до них особами за наступними ознаками:

1.1. Нормативні документи складає той, хто з ними потім і працює, бо решта громадян в цьому нічого не розуміють і їх воно не цікавить до певного часу. Народний менталітет так працює навіть тоді, коли це питання стосується їх особистої безпеки. А зараз час вникати вже настав.

1.2. В рази зменшується об'єм роботи посадовців з обліку та звітності стосовно існуючих захисних споруд, а значить і відповідальність.

1.3. Внаслідок зменшення кількості об'єктів обліку та звітності з'являється можливість позбутись видимої частини хаосу у сфері обліку захисних споруд та їх утримання.

2. Вказані зміни у Кодексі цивільного захисту України скоріш за все ініційовані зацікавленими у використанні матеріальних фондів особами:

2.1. Орендарями, що мають бажання в перспективі придбати об'єкт у приватну власність, або закріпити за ним право довготривалої оренди.

2.2. Власниками чи орендарями споруд та об'єктів до складу яких входять захисні укриття подвійного призначення, які вони планують вивести з під обліку у фонді захисних споруд для подальшого використання у якості звичайного народно господарчого об'єкта, що передбачається кодексом.

2.3. Посадовими чи відповідальними особами, які в силу недбалості або халатності вже позбулись чи переобладнали, довели до занедбаного стану захисне укриття та бажають узаконити реальний стан справ у перспективі з найменшими наслідками для себе.

3. Створено умови для економії коштів державного та місцевого бюджетів.

На основі викладеного вище виникає питання про участь громадської думки в обговореннях під час прийняття Кодексу та про загальний ступінь публічності влади. Зараз перевага в публічності на стороні виконавців, а не широких мас населення, які вони повинні захищати у захисних спорудах колективного захисту.

Висновки. На основі розгляду та аналізу сутності змін внесених до заголовка глави 7, заголовка та змісту статті 32 Кодексу цивільного

захисту України визначено, що законодавчий акт узаконює факт та не дає можливості провести облік всіх наявних на даний час захисних споруд, фонд яких вже створено історично. Зміни у Кодексі цивільного захисту України від 17.02.2022 р. не дають тепер підстав та не ставлять в обов'язок органам центральної та місцевої виконавчої влади організувати роботу стосовно обліку ВСІХ наявних захисних споруд та інших інноваційних рішень, перевірки стану їх експлуатаційного утримання та дієздатності. Їх робота обмежується тільки в рамках фонду. Органи місцевого самоврядування не мають підстав для організації роботи та контролю діяльності виконавчих служб в частині, що стосується ВСІХ наявних, зокрема найпростіших захисних споруд та інших інноваційних рішень. Створено умови для виведення існуючих захисних споруд з фонду захисних споруд з різною метою. Створено умови для економії коштів державного та місцевого бюджетів.

Пропозиції. Переглянути окремі положення Кодексу цивільного захисту України, зокрема статті 32, і відновити підстави для обліку, контролю та утримання всіх наявних захисних споруд шляхом внесення відповідних змін та доповнень.

Вжити заходи стосовно організації обліку, контролю та експлуатаційного утримання захисних споруд цивільного захисту чи інших захисних пристосувань у приватному секторі населених пунктів шляхом введення їх до фонду захисних споруд чи створенням спеціального фонду таких пристосованих чи найпростіших захисних споруд.

Організувати за відсутності та продовжити наявні дослідження у сфері інновацій для цивільного захисту населення шляхом використання захисних споруд, машин та механізмів, іншого обладнання та устаткування.

За допомогою ефективного менеджменту організувати економне і раціональне використання коштів державного та місцевого бюджетів, а також інших залучених коштів для експлуатаційного утримання існуючих та для створення нових захисних споруд. Використати тайм менеджмент.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/94-ВР. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <http://surl.li/hvzs> (дата звернення: 24.10.2023).

2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 34–35, ст.458. URL: <http://surl.li/giwu> (дата звернення: 24.10.2023).

3. Беліх І.В. Досвід публічно-приватного партнерства на прикладі інженерного захисту від підтоплення захисних споруд цивільного

захисту та території Вільнянської міської територіальної громади Запорізької області. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2021 р. № 2 (72). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2021. С. 63–70. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2021.2.9> (дата звернення: 24.10.2023).

4. Проект ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту». URL: <http://surl.li/mlrtg> (дата звернення: 24.10.2023).

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2017 № 138 «Деякі питання використання захисних споруд цивільного захисту». URL: <http://surl.li/mlrzo> (дата звернення: 24.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-4>

РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Воронов О. І.

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри соціально-гуманітарних наук
навчально-наукового Інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна*

Плешко Е. А.

*кандидат юридичних наук, головний спеціаліст
Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері
Південного регіону
м. Одеса, Україна*

Одним із основних індикаторів успішності реалізації державної політики є здатність системи охорони здоров'я забезпечувати громадянам надання доступних та якісних медичних послуг і лікарських засобів, впливати на підвищення рівня середньої тривалості життя. Вік, шкідливі звички, спадкові та набуті захворювання, травми й інші негаразди можуть спричинити погіршення здоров'я людей. Для «покращення ситуації» дехто обмежується самолікуванням, але більшість звертається до фахівців сфери охорони здоров'я. Проте

більшість населення не може похизуватись гарним здоров'ям, а підприємства сфери охорони здоров'я – належним ресурсним забезпеченням та якістю доступної медичної допомоги. Означене є свідченням існуючих недоліків не лише адміністративного менеджменту підприємств сфери охорони здоров'я, а й публічного управління розвитком цієї сфери.

Методологічний фундамент розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я закладено науковцями різних шкіл, чії дисертаційні дослідження були присвячено особливостям формування та реалізації державної політики (І. Жалінська, Н. Кризина, В. Лещенко), державного управління (Н. Авраменко, В. Григорович, Я. Радиш), державного регулювання (Д. Карамішев, Н. Мезенцева, В. Шевчук) та публічного адміністрування (І. Ізраїла) у цій сфері [3]. Окремі елементи механізмів публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я представлені у наукових дослідженнях К. Дейниховської, В. Карлаш, Г. Медяник.

Проведені узагальнення змісту досліджень та публікацій за даною проблематикою дозволяють стверджувати, що вітчизняні науковці зосередили свою увагу на: еволюції моделей охорони здоров'я (А. Кланца, В. Кучеренко) та публічного управління розвитком цієї сфери (О. Клименко, Н. Мезенцева, Я. Радиш), тим самим створюючи передумови для її вдосконалення; виокремленню для подальшого впровадження до умов України сучасного світового досвіду щодо розвитку публічного управління у сфері охорони здоров'я (А. Glassman, N. Klein).

Варто звернути увагу на публічні механізми трансформацій у сфері охорони здоров'я у зарубіжних країнах, які вже успішно реалізовано. Наприклад, дослідниками Іділ Шех Мохамед, Жасмін Спрег Хепберн, Бьорн Екман і Джеспер Сандволл у 2020 році проведено аналіз надання медичних послуг в процесі реформування сфери охорони здоров'я в 45 країнах світу. Науковцями зазначено, що зважаючи на різні часові та ресурсні умови впровадження реформ, не можливо виокремити уніфікований пакет медичних послуг, що визначав би їх перелік на основі конкретних потреб у сфері охорони здоров'я [1].

Р. Дебер розглядає проблемні питання реалізації медичної реформи через призму державних процесів, що відбуваються в Канаді, а також аналізуючи актуальні проблеми надання медичної допомоги у вказаній країні [6]. Дослідниця зосереджує увагу на тому, що система медичного страхування в Канаді має підтримку більшості населення країни. Це відбувається тому, що фінансування здійснюється з трьох джерел: страхові внески підприємців (відрахування із доходів); страхові внески осіб, які працюють (відрахування із заробітної плати); кошти з державного бюджету.

Дж. Філлінг, В. Дуглас, В. Фелітті та інші, які є розробниками державної програми США «Здорові люди 2020», ввели поняття «якість медичного сервісу», розглядаючи досягнення вказаного показника через забезпечення організаційного механізму сфери охорони здоров'я.

Варто зазначити, що кожна країна має власну систему охорони здоров'я, в основі якої домінують елементи однієї із трьох класичних моделей. Модель Бісмарка ґрунтується на системі соціального страхування, модель Беверіджа – на системі державного забезпечення, модель Семашко – на опорі на чітку вертикаль управління та утримання системи установ (централізована система) [4; 5]. Вони органічно доповнюються четвертою, приватною, яку інколи називають моделлю переваги споживачів, що опирається на фінансово-економічні регулятори, наявність конкуренції, не є всезагальною. Вітчизняна система охорони здоров'я знаходиться у складному реформаційному процесі, якому передувала значна кількість спроб модифікувати та модернізувати екстенсивну систему Семашко. Отже, відбувається складний процес формування децентралізованої моделі публічного управління системою охорони здоров'я з широким делегування повноважень вищих органів влади нижчим, до місцевого рівня [2].

Формування дієвого механізму публічного управління у сфері охорони здоров'я має обов'язково включати проведення ряду заходів: обґрунтування прогнозованих показників динаміки надання відповідного обсягу медичних послуг та витрат наявних ресурсів на їх здійснення (людських, фінансових, матеріальних); дослідження залежності між структурою й обсягами витрат бюджетних коштів у галузі охорони здоров'я та показниками результатів діяльності сфери (захворюваність і смертність населення).

Таким чином можна зробити наступні висновки. Основними результатами проведення медичної реформи в Україні мають стати: ефективна і доступна система охорони здоров'я, підвищення рівня і якості життя населення, підвищення якості та безпеки медичної допомоги, продуктивна зайнятість персоналу, що працює у галузі охорони здоров'я, підвищення рівня соціального забезпечення населення та оптимізації системи соціальної підтримки.

Проаналізувавши зарубіжний досвід формування механізмів публічного управління системою охорони здоров'я можна дійти висновку, що при визначенні стратегій розвитку національних систем охорони здоров'я за кордоном враховуються показники Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо ефективності системи: тривалість життя, витрати на охорону здоров'я та % ВВП, а також щорічні зміни у цих показниках. Пропонується використовувати три методологічні підходи, які суттєво змінюють традиційні уявлення про зміст, види та

систему функцій органів публічного управління в сфері охорони здоров'я: дослідження публічного управління в сфері охорони здоров'я повинно відбуватись у прив'язці до об'єкта публічного управління, адже саме він впливає на цільову спрямованість діяльності та перелік функцій суб'єкта публічного управління; використання системного підходу дозволяє визначитись з місцем кожного органу державної влади в загальній системі публічного управління в сфері охорони здоров'я, а також дослідити функціональні зв'язки, які виникають між цими суб'єктами; зміст функцій органів публічного управління слід розкривати не через термін «напрями впливу», а через єдність трьох понять – «цілі створення та діяльності суб'єкта публічного управління», «засоби досягнення цих цілей, які закріплені законодавством за суб'єктом публічного управління» і «результат, який був отриманий і який повинен відповідати поставленим цілям».

Література:

1. Гавриченко Д.Г. Сучасні підходи до реформування публічних механізмів у сфері охорони здоров'я у зарубіжних країнах. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. № 1(75). 2022. С. 12–17.
2. Кузьменко Г.О. Зарубіжний досвід публічного управління у сфері охорони здоров'я. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Том 33 (72), № 3. 2022. С. 113–119.
3. Мельниченко О.А., Овчарова Ж.М. Публічне управління розвитком сфери охорони здоров'я як предмет наукових досліджень. *Таврійський науковий вісник*. № 4. 2022. С.40–45.
4. Миколенко О.М. Ефективність публічного управління в сфері охорони здоров'я. *Правова держава*. № 35. 2019. С. 44–53.
5. Приходченко Л.Л., Лесик О.В. Управління системою охорони здоров'я: класифікація світових моделей та вітчизняний досвід їх впровадження. *Публічне управління та адміністрування в Україні*. Випуск 30. 2022. С. 64–70.
6. Raisa Berlin Deber. Health Care Reform: Lessons From Canada. *American Journal of Public Health*. 2003. URL: <https://ajph.aphapublications.org/doi/10.2105/AJPH.93.1.20> (дата звернення: 12.10.2023).

АКТУАЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ПІКЛУВАЛЬНОЇ РАДИ ТА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Карапиш С. П.

*доктор філософії зі спеціальності
«Публічне управління та адміністрування»,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради
м. Полтава, Україна*

Сучасне українське законодавство передбачає можливість створення у територіальних громадах Піклувальної ради закладів освіти (далі – Піклувальна рада). Основними документами, які регулюють цей процес, є Закони України «Про освіту» (ст. 29) [1], «Про повну загальну середню освіту» (ст. 41) [2] та частково інші спеціальні закони у сфері освіти.

Піклувальна рада закладів освіти – це колегіальний орган, який створюється за рішенням засновника та сприяє виконанню перспективних завдань розвитку закладів, залученню фінансових ресурсів для забезпечення їх діяльності з основних напрямів розвитку і здійсненню контролю за їх використанням, ефективній взаємодії закладів освіти з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадськістю, громадськими об'єднаннями, юридичними та фізичними особами [2].

До складу Піклувальної ради закладів освіти не можуть входити здобувачі освіти та працівники закладів освіти для яких вона створена, і це її вирізняє серед типів державно-громадського управління.

Головною перевагою цього типу управління вважається оптимальне задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу в процесі зваженої взаємодії громадськості [3], бізнес-структур та владних установ.

Не менш вагомим метою створення Піклувальної ради у громадах є: налагодження співробітництва та комунікації між мешканцями громади, освітніми управліннями та представниками органів місцевої влади задля забезпечення прозорості та відкритості управлінських рішень у сфері освіти. Це дозволить засновникам і усім зацікавленим сторонам взаємодіяти та розуміти потреби один одного.

Європейський досвід вже довів ефективність функціонування Піклувальних рад закладів освіти. Наприклад, заслуговує вивчення досвід Швейцарії щодо управління освітою, де функціонують аналоги

підкувальної ради – шкільні ради, які мають дуже широкі повноваження на рівні громади [4]. Цим скористалися територіальні громади-партнери Швейцарсько-українського проекту DECIDE. Експерти цього проекту запропонували покроковий план створення такої Підкувальної ради, який вже можна використовувати, як шаблон для планування своєї роботи [4].

Проте, у деяких областях чи територіальних громадах ще не створені підкувальні ради закладів освіти, або їх досить мало, що не охоплює всі заклади регіону. Відповідно до законодавства, засновник може створити підкувальну раду для одного, або кількох закладів освіти. До цього потрібно підійти збалансовано: в невеликій громаді доцільно створити одну підкувальну раду для всіх закладів освіти, а для закладів з великою потужністю – окрему.

Щоб Підкувальна рада реалізувала свої права, щоб це не була формальна спільнота, потрібно засновникам закладів освіти разом з органами місцевого самоврядування узгодити нормативно-правові та організаційні питання, зазначимо деякі з них:

- створення Положення про Підкувальну раду; внесення змін до Статуту закладу освіти;
- процедура формування складу Підкувальної ради та її діяльності (розподіл обов'язків, планування засідань);
- забезпечення заходів навчання/консультування членів Підкувальної ради щодо структури, кошторисів, особливостей стратегії розвитку, рівня фінансової автономії закладів освіти.

Також необхідно попрацювати над створенням зовнішньої системи якості освіти із врахуванням уже розробленої в закладі внутрішньої системи якості освіти.

Для прикладу, питаннями удосконалення якості освітнього процесу в закладі освіти, які потребують підтримки колегіально-консультуючого органу – Підкувальної ради, на нашу думку, є: управлінські процеси під час змішного навчання; забезпечення безпекової ситуації з закладі освіти (зокрема, наявність укриття в закладі освіти); стимулювання інноваційної діяльності в закладі; врахування територіальних особливостей та їх вплив на якість освіти; осучаснення матеріально-технічного забезпечення в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та цифровізації; потенційна спроможність участі учнів у конкурсах всеукраїнського та міжнародного рівнів; ресурс забезпечення профільної освіти у закладі та інші.

Отже, створення Підкувальної ради у громаді сприятиме формуванню демократичного підходу до обговорення актуальних проблем освітньої галузі, пошуку оптимальних рішень та плануванню спільних дій в інтересах розвитку освіти та громади загалом. З урахуванням

українського законодавства для забезпечення якісної демократичної освіти в громаді потрібно діяти на випередження ситуації та враховувати ризики, в тому числі умови воєнного стану. В об'ємі наших досліджень, засновникам закладів освіти та органам управління освітою актуально розпочати/продовжити створення піклувальних рад, доцільно визначити основні принципи дієвості цього колегіального органу із врахуванням умов роботи закладу освіти в змішаному форматі з урахуванням особливостей та можливостей регіону.

Література:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.10.2023).

2. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 10.10.2023).

3. Лебідь Є.М. Державно-громадський тип управління освітою: європейський досвід та українські реалії. URL: <http://www.europehhi.kiev.ua> (дата звернення: 10.10.2023).

4. Створюємо піклувальну раду закладів освіти: покроковий план та практичні поради. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17290> (дата звернення: 10.10.2023).

ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ ЯК НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Лопушинський І. П.

*доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України,
в.о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Слободян Л. Я.

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Водночас перед багатьма громадянами України стоїть низка бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні доступу до публічних послуг та повноцінної участі в культурному, політичному та суспільному житті. Ці бар'єри наявні у різних сферах – від доступності до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя.

Зважаючи на це, перед органами публічної влади України постає проблема вирішення завдання створення безбар'єрного простору в різних аспектах життя людини.

Як відомо, безбар'єрність – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності [6].

Водночас відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але й призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Проблеми наявні в загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне

несприйняття, бар'єри в доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змогу точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів [6].

З метою створення рівних можливостей для всіх суспільних груп населення для самореалізації, здобуття освіти, працевлаштування, розвитку здібностей та потенціалу, забезпечення системного та комплексного підходу щодо реалізації принципів соціальної, економічної, політичної, цифрової та фізичної безбар'єрності, підтримуючи ініціативу громадськості Президент України своїм Указом від 03 грудня 2020 року № 533/2020 «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» [5] доручив Кабінету Міністрів України із залученням Національного інституту стратегічних досліджень, представників державних органів та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, учених, експертів, з урахуванням кращого вітчизняного та міжнародного досвіду розробити та затвердити Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні, спрямовану на поширення практик інклюзії, недискримінації, упровадження принципів доступності та універсального дизайну для забезпечення рівних можливостей для всіх суспільних груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, літніх людей, молоді, жінок, а також батьків малолітніх дітей та дітей з інвалідністю [5].

Як наголошує перша леді України Олена Зеленська, «безбар'єрність – це філософія суспільства без обмежень. Це про внутрішню готовність створювати середовище, у якому буде комфортно всім. До Плану заходів залучена потужна команда – це представники влади разом із представниками громадськості. Я б навіть назвала це не План заходів, а План змін. І це про зміни, які можуть бути втілені в найближчі два роки та мають сприяти тому, щоб безбар'єрність стала новою суспільною нормою» [4].

Саме тому з ініціативи першої леді України Олени Зеленської «Без бар'єрів» Кабінетом Міністрів України на виконання доручення Президента України було ухвалено Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року та затверджено план заходів з її реалізації на 2021 та 2022 роки [6].

Національна стратегія передбачає такі напрями: фізична безбар'єрність, інформаційна безбар'єрність, цифрова безбар'єрність, суспільна та громадянська безбар'єрність, освітня безбар'єрність та економічна безбар'єрність [6].

Питання безбар'єрності з початком 24 лютого 2022 року повномасштабного вторгнення Російської Федерації на суверенну

території Української держави в нашій країні звучить усе голосніше і продовжує набувати ваги, оскільки результативність роботи, зокрема, залежить від сформованого комфортного та безбар'єрного середовища.

У зв'язку з цим Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) було підготовлено Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах [2] та Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування [3].

Методичні рекомендації стануть у нагоді фахівцям з управління персоналом і керівникам у державних органах та органах місцевого самоврядування під час створення безперешкодного середовища, забезпечення рівних можливостей державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, професійного та особистісного розвитку, кар'єрного зростання.

Документи, серед іншого, містять: процедуру визначення стану безбар'єрності на робочому місці з відповідним алгоритмом дій; методологію проведення опитування визначення стану безбар'єрності на робочому місці та опрацювання його результатів, а також орієнтовний перелік запитань такого опитування; рекомендації при формуванні фізичної, цифрової та інформаційної безбар'єрності на робочому місці; рекомендації як інтегрувати принципи безбар'єрності в організаційну культуру органу; настанови щодо взаємодії з особами з інвалідністю та ще багато іншого [2; 3].

Отже, очікуваним результатом реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави у сфері створення безбар'єрного простору, послідовна реалізація якого дасть можливість кожній людині: отримати безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення; отримувати інформацію в найзручніший спосіб; отримати спрощений доступ до цифровізованих та аналогових державних та соціальних послуг; отримати рівні умови участі в усіх сферах життя суспільства; отримати умови та рівні можливості для занять фізичною культурою та спортом; отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності; доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них; брати участь у політичних процесах та громадській діяльності; отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти; отримати рівні умови та можливості у сфері зайнятості, а також заняття підприємництвом [6].

Завдяки імплементації Стратегії [6]: безбар'єрність стане наскрізним принципом державної політики та включатиметься до всіх довго-

строкових рішень та програм на національному та місцевому рівні; кошти державного та місцевих бюджетів спрямовуватимуться виключно на придбання товарів, робіт та послуг, що в розумінні Стратегії [6] будуть доступними для кожного; отримано актуальну інформацію про стан доступності будівель, інфраструктури, транспорту, інформації, цифрових послуг для планування програм та інвестицій в створення безперешкодного середовища; затверджені та запроваджуватимуться стандарти доступу до товарів та послуг, що пропонуються приватним сектором.

На виконання завдань Стратегії [6] наказом Національного агентства України з питань державної служби від 29 вересня 2023 року № 159-23 було затверджено типову загальну короткострокову програму підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування «Забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії» [7].

Над розробленням типової програми працювала робоча група, до складу якої ввійшли представники НАДС, Мінсоцполітики, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, ПРООН в Україні, ГО «Безбар'єрність», ГО Центр «Соціальна дія», а також Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності Тетяна Ломакіна.

Загальною метою типової програми стало формування професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії; підвищення рівня обізнаності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо міжнародних і національних стандартів з прав людини, недискримінації, доступності та інклюзії для забезпечення створення безбар'єрного простору; розвиток умінь державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування організувати безбар'єрний простір в органах державної влади, органах місцевого самоврядування відповідно до вітчизняного законодавства та міжнародних стандартів; формування в державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування культури безбар'єрності в контексті філософії суспільства без обмежень [7].

На думку НАДС, використання типової програми в освітньому процесі різними суб'єктами надання освітніх послуг, що проводять навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, дозволить забезпечити високу якість навчання, зокрема шляхом застосування єдиних підходів до досягнення мети, виконання мінімального нормативного змісту навчання, застосування

уніфікованого переліку освітніх компонентів (модулів/тем та контрольних заходів), їх логічної послідовності та обсягу.

НАДС рекомендує суб'єктам надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдерам) розробляти загальні програми підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії на основі затвердженої НАДС типової програми.

Отже, формування безбар'єрного простору наразі постає новим, затребуваним суспільством напрямком публічної політики в Україні, що має забезпечити в нашій державі створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення – 16.10.2023).

2. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах, затверджені наказом НАДС від 31 березня 2023 року № 51-23/ URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-derzhavnykh-orhanakh> (дата звернення: 16.10.2023).

3. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування, затверджені наказом НАДС від 04 квітня 2023 року № 52–23. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia> (дата звернення: 16.10.2023).

4. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/bezbarernist.html> (дата звернення: 16.10.2023).

5. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні : Указ Президента України від 03 грудня 2020 року № 533/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809> (дата звернення: 16.10.2023).

6. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.10.2023).

7. Офіційний вебпортал Національного агентства України з питань державної служби. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/news/> (дата звернення: 16.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-7>

ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЧИ ДІЙСНО ВСІ ЧИНОВНИКИ НЕДОБРОЧЕСНІ

Марченко А. В.

д. філос. у галузі публічного управління та адміністрування

*«І у нас повинно стати тепер ... прикметою невихованості людини все, що різко розминається з демократизмом і ідеєю соціальної справедливості: нахил до розкішного життя, імпонування зверхнім багатством...»
Михайло Грушевський*

Згідно з Конституцією України єдиним джерелом влади в нашій державі є народ. Влада розподіляється на законодавчу, виконавчу і судову.

При цьому, служителі влади є громадяни України, яких ще називають державними службовцями.

Хоча в авангарді розробки політики завжди є перші особи держави: Президент, Прем'єр-міністр, Спікер Парламенту, Голова Верховного Суду, міністри, але проекти рішень готують їм, а потім і втілюють їх в життя – державні службовці всіх категорій і рангів.

Цікавий факт, в 2014 році, коли після Революції Гідності четвертий Президент України втік до російської федерації, а також після втечі та відсторонення від посад тодішніх топ-посадовців від Партії Регіонів, державний апарат продовжив функціонувати завдяки публічним службовцям середньої ланки.

Їх знання, досвід, патріотизм та вірність присязі дозволили Україні в 2014 році втримати суверенітет та незалежність.

Вказані якості українські чиновники продемонстрували і в 2022 році, після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України.

Згідно даних Національного агентства України з питань державної служби [1] кількість державних службовців, які виїхали за кордон з 24 лютого 2022 року та перебували там станом на 30 червня 2023 року становить 1,6 відсотка (2 691 державний службовець) від фактичної кількості працюючих державних службовців (163 553 державних службовця).

Також, у зв'язку із антикорупційною реформою, започаткованою в 2014 році, в Україні запроваджені нові стандарти поведінки (як етичної, так і фінансової) для публічних службовців [2]: зобов'язано щорічно розкривати інформацію про доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру та подавати повідомлення про суттєві зміни в майновому стані (у разі перевищення доходу понад встановлений розмір); встановлені обмеження на отримання подарунків, заборони щодо роботи близьких осіб тощо. Запроваджені механізми викриття корупції через інститут викривачів. Функціонує інститут цивільної конфіскації статків публічних службовців, у разі набуття публічними службовцями активів, якщо різниця між їх вартістю і законними доходами публічних службовців, у п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб [3].

Не зважаючи на те, що на період воєнного стану в Україні декларування публічними службовцями своїх статків до жовтня 2023 року було добровільним, станом на 18 вересня 2023 року декларації про свої статки за 2021 рік подали вже 404 000 посадовців, а за 2022 рік – понад 285 600 осіб [4]. Це свідчить про започаткування серед публічних службовців культури декларування протягом останніх років та, відповідно, сприйняття ними європейських стандартів поведінки: прозорості, підзвітності та відповідальності.

Водночас, у період воєнного стану в Україні серед наявних загроз прозорості функціонування публічного управління варто виділити такі: можливість призначення на посади публічної служби без конкурсного відбору; роздутий штат органів державної влади, який необхідно оптимізувати; підходи до оплати праці, за яких публічний службовець отримує мізерний посадовий оклад та надбавку за вислугу років, а решту його заробітку складають стимулюючі виплати, які залежать від волі керівника такого публічного службовця та фонду економії оплати праці відповідного органу влади.

Література:

1. Статистичні дані про кількісний склад державних службовців. *Національне агентство України з питань державної служби* : веб-сайт. URL: https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/інфографіка_2кв_23.pdf (дата звернення 23.10.2023).

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 23.10.2023).

3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 23.10.2023).

4. Динаміка декларування зростає: за минулий тиждень посадовці подали 5,9 тис. декларацій за 2021 та 2022 роки. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/dynamika-deklaruvannya-zrostaye-za-mynuluj-tyzhden-posadovtsi-podalay-5-9-tys-deklaratsij-za-2021-ta-2022-roky/> (дата звернення 23.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-8>

ПРОЦЕДУРИ АНАЛІЗУ ПОЛІТИКИ: МЕТОДИКА ПОРІВНЯННЯ ВАРІАНТІВ (АЛЬТЕРНАТИВ) ПОЛІТИКИ

Рябцев Г. Л.

*доктор наук з державного управління, професор;
професор Києво-Могилянської школи врядування
імені Андрія Мелешевича*

*Національного університету «Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна;*

*професор Академічного департаменту соціальних наук
Європейського гуманітарного університету
м. Вільнюс, Литва*

Згідно із законом, «публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави», тобто державна служба, полягає, зокрема, в «аналізі державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях» [1, ч. 1 ст. 1]. Проведення такого аналізу, тобто «вироблення поради про найкращий із-поміж можливих курсів дій влади, орієнтований на клієнта і базований на доказах і цінностях» [2, с. 38], передбачене Регламентом Кабінету Міністрів України [3, § 34]. З огляду на це, важливо пояснити державним службовцям, як саме «допомогти політику вибрати найбільш вигідну дію» [4, с. 6], інакше кажучи –найкращий із варіантів

політики¹ – «взаємовиключних наборів конкретних і зрозумілих дій із вирішення суспільної проблеми, виписаних без абстрактних узагальнень» [5, с. 69].

Хоча необхідність реалізації згаданого вибору нормативно закріплено [6], чіткої методики порівняння варіантів політики не затверджено. Тому, відштовхуючись від кращих світових практик [7–10], автор рекомендує використовувати таку послідовність дій.

1. Порівняльний аналіз варіантів політики здійснюють за сімома критеріями:

– результативність (effectiveness) – міра досягнення проголошеної мети політики; максимальне значення показника відповідає повному вирішенню проблеми за збереження результатів (policy outcomes) після завершення реалізації політики або виділення ресурсів;

– ефективність (efficiency) – співвідношення між результатами політики й затратами на її вироблення (витраченими ресурсами), оцінене в натуральних чи вартісних показниках; максимальне значення відповідає найбільшим результатам, одержаним за найменших затрат;

– рівність² (equity) – пропорційність впливу заходів політики на різних стейкхолдерів (групи інтересів, яких стосується вирішувана проблема, і хто має важелі впливу для її вирішення чи поглиблення [11, с. 25]); максимальне значення відповідає найбільшій кількості стейкхолдерів, які одержать користь від реалізації політики;

– ступінь свободи (freedom) – міра державного втручання в діяльність стейкхолдерів; максимальне значення відповідає найменшому обмеженню їхніх дій (зокрема, надання переваги договірному регулюванню за мінімального державного примусу);

– соціальна прийнятність (social acceptance) – міра відповідності заходів політики суспільним цінностям (public values); максимальне значення відповідає найвищій підтримці заходів політики з боку громадськості (ступінь якої визначають за результатами соціологічних досліджень);

– адміністративна здійсненність (administrative feasibility) – достатність організаційного ресурсу; максимальне значення відповідає наявності організованого (служба, директорат, управління, відділ), кваліфікованого й заінтересованого персоналу, здатного реалізувати вироблену політику в разі її ухвалення;

– політична здійсненність (political feasibility) – відповідність намірам і діям політичної більшості; максимальне значення відповідає

¹ Іноді варіанти політики називають її «альтернативами».

² Іноді цей критерій називають «справедливістю».

гарантованій підтримці виробленої політики діями політичних сил, що перебувають при владі.

2. Експертним шляхом оцінюють кожний із варіантів політики за всіма наведеними у п. 1 критеріями за бальною шкалою $1...n$, де n – кількість сформульованих варіантів. При цьому дотримуються таких правил: оцінки є цілими числами $1...n$; різні варіанти політики не можуть мати однакових оцінок за одним критерієм; оцінки політичної та адміністративної здійсненності для варіанта «Збереження чинної політики» є максимальними³.

3. Результати аналізу узагальнюють у вигляді таблиці: рядки – критерії, стовпчики – варіанти політики, у клітинках – бальні оцінки варіанта за відповідним критерієм.

4. Складають рейтинг варіантів політики, розташовуючи їх за спаданням сум оцінок у кожному стовпчику.

5. Якщо сума оцінок варіанта з найвищим рейтингом одночасно: є більшою, аніж $2/3$ від максимально можливої суми [12, с. 69]; відрізняється більше, аніж на 1 бал, від суми оцінок наступного за рейтингом варіанта, – розробляють щодо нього пораду про політику – перелік заходів, які необхідно здійснити, щоб реалізувати рекомендований варіант політики [5, с. 77].

6. Якщо хоча б одна з двох умов, наведених у п. 5, не виконується, користуються одним із наведених нижче способів:

– або додатково залучають до здійснення порівняльного аналізу одного чи декількох експертів (фахівців, здатних, спираючись на власні знання, досвід та інтуїцію, сформулювати обґрунтовану й незалежну оцінку об'єкта, процесу, явища та/чи рекомендувати клієнтові найкращий зі сформульованих варіантів політики, вибраний на підставі попередньо визначених критеріїв); виставлені оцінки усереднюють і повторюють дії, передбачені п. 4 і 5;

– або уточнюють експертні оцінки кожного з варіантів, додатково враховуючи: за результативністю – ймовірність і тривалість досягнення мети; ефективністю – співвідношення між результатами й затратами окремо для держави, бізнесу, громадськості; адміністративною здійсненністю – наявність нормативно-правової бази, ймовірність реалізації політики за чинних адміністративних умов; за політичною здійсненністю – відповідність урядовому порядку денному, ймовірність політичної підтримки діями;

³ Окрім кризових і революційних ситуацій, за яких зберегти «статус кво» з політичних міркувань важко, а адміністративна здійсненність буде низькою, оскільки не вистачатиме ресурсів, щоб «тримати ситуацію під контролем».

– або уточнюють експертні оцінки шляхом запровадження вагових коефіцієнтів [13, с. 71], що відображають значущість кожного з семи критеріїв, визначених у п. 1:

$$\sum_{i=1}^7 a_i = 1, \quad a_i \geq 0.$$

При цьому рівень значущості обґрунтовують.

На думку автора, практичне застосування наведеної вище послідовності дій є одним з елементів формування у державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування навичок вироблення суспільної політики, базованої на доказах і цінностях – усталеної практики в державах-членах ЄС [7, с. 23].

Література

1. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

2. Riabtsev G. L. Policy analysis: problems of teaching and application. *Scientific and pedagogical internship “Lifelong learning as a factor in improving the professional competence of specialists in public management and administration”* : internship proc., Wroclawek, Jan. 30 – Mar. 12, 2023. Wroclawek : Cuiavian University in Wroclawek, 2023. P. 37–42.

3. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18 лип. 2007 р. № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>

4. Geva-May I., Pal L. A. Good Fences Make Good Neighbours: Policy Evaluation and Policy Analysis – Exploring the Differences. *Policy Analysis Methods* / S. S. Nagel (ed.). Nova Science Publishers. 1999. 302 p.

5. Аналіз державної політики : підручн. / [кол. авт.] ; за заг. ред. В. В. Тертички та Г. Л. Рябцева. Київ : К.І.С., 2016. 322 с.

6. Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта : постанова Кабінету Міністрів України від 11 бер. 2004 р. № 308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-%D0%BF#Text>

7. Quality of Public Administration: A Toolbox for Practitioners. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017. URL: <https://ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=18587&langId=en>

8. Martin K., Lee K. E. Jr., Hall J. P. Public Policy: Origins, Practice, and Analysis. Dahlonega, Georgia : University of North Georgia Press. 2020. 146 p.

9. Birkland T. An Introduction to the Policy Process: Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making. New York, NY : Routledge, 2019. 448 p.

10. Kraft M. E., Furlong S. R. Public Policy: Politics, Analysis, and Alternatives. Thousand Oaks, CA : Sage/CQ Press. 2017. 544 p.

11. Riabtsev G. L. Policy analysis tools: stakeholder analysis techniques. Modern strategies of sustainable development of the state and society in the context of global challenges : Int. scientific conf., Wloclawek, August 2–3, 2023. Riga : Baltija Publishing, 2023. P. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-333-0-6>

12. Carkhuff R. R. The Art of Problem-solving: A Guide for Developing Problem-solving Skills for Parents, Teachers, Counselors and Administrators. Amherst, MA : Human Resource Development Press, 1973. 143 p.

13. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-9>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР РЕАЛІЗАЦІЇ НЕТОКРАТИЧНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стороженко Л. Г.

кандидат філологічних наук, доцент,

*докторант кафедри публічного управління та адміністрування
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій
м. Київ, Україна*

Активне впровадження досягнень цифрових технологій у сфері публічного управління розглядається сьогодні як необхідний компонент розвитку електронної демократії, а наукові, законодавчі, прикладні новачі свідчать про підвищення уваги держави до розширення сфери застосування інформаційно-комунікаційних технологій у публічному секторі та формування мережевого суспільства загалом. Інтеграція управління у віртуально-інформаційний простір створює сприятливі передумови для формування ефективної електронної демократії, як логічного продовження трансформації суспільно-політичних процесів в умовах інформаційного суспільства, що відповідає нетократичному вектору розвитку публічного управління [1, с. 104].

Під нетократичним публічним управлінням слід розуміти модель управління, засновану на прозорості, відкритості, співпраці та залученні громадськості до процесу прийняття рішень через посередництво

інформаційно-комунікаційних технологій [1, с. 99]. У нетократичному управлінні влада та вплив визначаються не формальними посадами чи статусами, а знаннями та внеском окремих осіб або груп, які виявили себе компетентними в певній сфері. «Нетократичне» прийняття рішень базується на експертному консенсусі та відкритому обміні інформацією, де провідне місце займає штучний інтелект.

Розширення ролі штучного інтелекту в публічному управлінні відкриває низку можливостей для вирішення складних викликів сьогодення – впровадження технологій штучного інтелекту відкриває нові перспективи для формування ефективного гнучкого управління й забезпечення більшої відкритості, прозорості та відповідальності в урядових процесах; робить можливим долучення громадян до розробки, прийняття та контролю за виконанням управлінських рішень; може стати основою для створення більш інтелектуальних та продуктивних урядових структур, де рішення приймаються на основі знань та компетентності, при цьому, важливо враховувати етичні, правові, соціальні, культурні та інші аспекти, що виникають у процесі впровадження штучного інтелекту, та гарантувати захист прав і приватності громадян, забезпечуючи справедливий та збалансований доступ усіх представників суспільства до «штучних» технологій.

Окреслимо деякі аспекти реалізації штучного інтелекту в публічному управлінні:

- *автоматизація адміністративних процесів*: штучний інтелект дозволяє автоматизувати та оптимізувати низку адміністративних завдань, що звільняє час і ресурси для більш важливих завдань управління та взаємодії з громадянами; може допомогти у впровадженні безпечних та ефективних систем голосування для громадських консультацій/виборів, забезпечуючи точність та достовірність голосів громадян; може бути використаний для автоматизації обробки звернень громадян до урядових органів (розподіляти звернення за категоріями, слідкувати за строками відповідей та надавати швидкий доступ до інформації щодо статусу розгляду справи); може автоматично виявляти помилки та недоліки в управлінні й пропонувати виправлення, зменшуючи ризик неправильних рішень;

- *аналіз даних*: штучний інтелект може бути використаний для аналізу громадської думки та відстеження тенденцій суспільної позиції (соціальні мережі, форуми, інші джерела громадського обговорення) щодо різних аспектів управління, що робить його корисним для прийняття рішень у публічному управлінні – з аналітичною «допомогою» штучного інтелекту уряд може легше розуміти потреби громадян та оперативно реагувати на них;

- *відкритий доступ та обмін інформацією*: в нетократичних умовах інформація є відкритою й доступною для всіх – штучний інтелект сприяє прозорості та об'єктивності у процесі прийняття рішень; може покращити обмін інформацією між урядовими структурами та громадськістю, забезпечуючи доступ до даних та звітів про діяльність уряду;

- *безпека та захист інформації*: штучний інтелект може бути використаний для забезпечення кібербезпеки та захисту конфіденційної інформації, що є надзвичайно важливим в контексті управління даними та інформацією;

- *гнучкість та адаптивність*: штучний інтелект сприяє у впровадженні гнучких та адаптивних стратегій управління, що дозволяє більш швидко реагувати на зміни в суспільстві та світових тенденціях, оскільки рішення приймаються відповідно до конкретних вимог та контексту, а не в рамках статичних адміністративних процедур;

- *забезпечення громадської участі*: нетократичне публічне управління передбачає обов'язковий внесок громадян у процес прийняття рішень, штучний інтелект допомагає зробити цей процес більш доступними та відкритими; штучний інтелект може бути використаний для забезпечення ефективної громадської участі у процесі публічного управління, зокрема через електронні платформи та засоби комунікації; може підтримувати процес громадського залучення, допомагаючи громадянам висловлювати свої погляди та думки через електронні платформи, де їхні відгуки та пропозиції можуть бути проаналізовані та враховані у прийнятті рішень; може бути використаний для розробки веб-порталів та інших інтерактивних інструментів, які допомагають громадянам звертатися до урядових служб та отримувати інформацію; уряд може краще враховувати потреби та очікування громадян, оскільки рішення приймаються на основі суспільного внеску;

- *електронні платформи для участі громадян*: використання штучного інтелекту для створення електронних платформ для голосування та обговорення питань може забезпечити можливість громадянам приймати участь в прийнятті рішень, які стосуються їхньої спільноти чи країни; штучний інтелект може допомагати виробляти об'єктивну інформацію для комунікації з громадою та прийняття рішень – наприклад, використовуючи аналіз даних, він може підтримувати доказові обговорення і сприяти впровадженню науково обґрунтованих політик;

- *виявлення та протидія корупції*: штучний інтелект може бути використаний для виявлення незаконної діяльності та корупції в нетократичних структурах, що допомагає зберігати чесність та інтегритет процесів управління;

- *гібридні системи обслуговування*: штучний інтелект сприяє створенню гібридних систем обслуговування клієнтів, що поєднують в собі інформаційно-комунікаційні платформи та громадську діяльність, що значно покращує якість обслуговування громадян, зменшує час очікування та сприяє задоволенню громадськості;

- *ефективність та інновації*: штучний інтелект дозволяє вдосконалювати процеси управління, шукаючи нові підходи та розв’язок проблем; може аналізувати дані та допомагати вдосконалювати методи управління, що робить нетократію більш ефективною та інноваційною.

Зазначені аспекти та ряд інших (зменшення бюрократії, колегіальність, моніторинг управлінських рішень, забезпечення цифрової грамотності, впровадження рішень тощо) доводять важливість штучного інтелекту, який відкриває низку можливостей для вирішення нагальних питань у публічному управлінні.

Література:

1. Storozhenko L.H. Netocratic vector of formation of public administration in the information society. Modernization of the system of public management and administration in Ukraine: the experience of the Republic of Latvia : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. P. 99–114.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-10>

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ткач Д. В.

аспірант

*Державного університету інтелектуальних технологій і зв’язку
м. Одеса, Україна*

XXI століття ознаменувало епоху глобальної міграції, яка все більше впливає на внутрішню та зовнішню політику національних держав, міждержавні відносини, а також визначає та формує міграційну політику.

Незважаючи на те, що міграція завжди мало місце, починаючи з давніх часів, проте у глобалізованому світі вона стала фактом життя усіх і проблемою для урядів. Тому важливим є розуміння міграції, а також того, як вона змінюється у міжнародному масштабі, якими можуть бути її наслідки.

Попри те, що моделі міжнародної міграції пов'язані із соціальними, економічними та геополітичними процесами, що розвивалися протягом поколінь, якщо не сотень років, останні досягнення в галузі транснаціональної комунікації відкривають більше можливостей для ширшої різноманітності у міграційних процесах.

Очевидно, що така важлива складова інтеграційних процесів як пересування людей є предметом спільних політичних рішень Європейського Союзу. Вони стосуються як ситуації всередині ЄС, так і його міграційних відносин із третіми країнами.

Для України міграційна політика об'єднаної Європи становить подвійний інтерес. По-перше, ЄС є важливим партнером нашої держави з обміну населенням, куди спрямовується численний міграційний потік. На території Євросоюзу, передовсім у сусідніх країнах, а також в країнах Південної Європи, працюють, навчаються, проживають численні українці. Другий аргумент на користь практичного і теоретичного значення вивчення міграційної політики Євросоюзу пов'язаний з євроінтеграційними намірами України. Адже, крім іншого, інтеграція до ЄС передбачає досягнення відповідності європейським стандартам також і у сфері міграційного законодавства та менеджменту.

На сьогодні основними факторами формування міграційної політики ЄС, крім міграційного тиску із-зовні, є демографічна ситуація (старіння населення), що склалася в більшості європейських країн, та потреби ринку праці. У короткотерміновій перспективі певну роль відіграли також реалії фінансово-економічної кризи, наслідки якої досить болючі, особливо для деяких членів ЄС. На внутрішню європейську мобільність вплинуло розширення складу Євросоюзу останнього десятиліття, в основному за рахунок країн, які за рівнем життя та заробітків суттєво поступалися «старим» членам ЄС.

Попри труднощі розробки нової програми дій ЄС у сфері міграції, необхідність спільної міграційної політики не ставиться під сумнів. Адже до Європейського континенту спрямовані потужні міграційні потоки, хоча під час фінансово-економічної кризи масштаби імміграції скоротилися, проте й виїзд з європейських країн був значно меншим, ніж очікувалося. В Європі проживає численне населення, яке прибуло сюди з інших країн і регіонів,

Хоча в найближчі роки, поки економіка Європи переживає труднощі, потреба у додаткових робочих руках з-за кордону буде мінімальною, проте, враховуючи демографічне старіння, вона все ж невідворотно зростатиме. Крім того, конкуренція за таланти в світі посилюватиметься.

Дана ситуація викликана зростаючою конкуренцією за таланти та обмеженими можливостями регіонів-відправників (також і окремих країн-членів ЄС) щодо створення для них привабливих умов.

Місцеві та регіональні органи влади країн-членів ЄС (регіонів-відправників) змушені вживати ефективних заходів щодо усунення соціально-економічних наслідків, які були спричинені значною втратою талантів або відтоком мізків [1]. Зазначалося, що для подолання цих наслідків може знадобитися формування відповідної політики та заходів для збереження, залучення або повернення високоосвіченої робочої сили, близько третини якої (32%) були у віковій групі 15–34 років. Більша частина цієї групи мігрантів прямують до Німеччини та Великобританії. Основними країнами походження є Румунія, Польща, Італія та Португалія [1].

Що стосується чисельності українських студентів за кордоном, то вона особливо швидко зростала, починаючи з 2014 року. У період з 2014 по 2019 роки найбільше українських студентів у 2019 р. навчалося в Польщі – 26,9 тис., у Німеччині 6,3 тис., у Чехії – 3,2 тис., Словаччині – 2,9 тис. [2].

Водночас навчання за кордоном найчастіше розглядається українською молоддю **як етап до працевлаштування**. За окремими даними, лише 10–20% українців, які навчаються за кордоном, планують повернутися до України.

Як бачимо, міграційна політика ЄС стосовно відтоку мізків ілюструє проблему, яка склалася в ньому, особливо в окремих його регіонах, у питаннях, що стосуються освітньої та академічної міграції. В контексті цього, а також враховуючи те, що відтік мізків став особливо чутливою проблемою для України спочатку 2022 року, коли значна частина молоді змушена була емігрувати в Європу, перед Україною стоїть надзвичайно важлива задача щодо внесення суттєвих змін в міграційну політику.

Говорячи про майбутнє світової спільноти, необхідно звернути особливу увагу на ставлення громадян та урядів різних країн до мігрантів і в цілому до міграційного процесу. У цьому контексті стає зрозумілим, що найбільший вплив на формування правильного підходу до суспільної проблеми мають ЗМІ, які формують суспільно-політичний порядок денний.

Література:

1. Addressing brain drain: The local and regional dimension. Commission for Social Policy, Education, Employment, Research and Culture. <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/addressing-brain-drain/addressing-brain-drain.pdf>
2. UNESCO. Education: Inbound internationally mobile students by country of origin <http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3806>

НАПРЯМ 3. ПУБЛІЧНА СЛУЖБА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-11>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Козарь Т. П.

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету,
директор Центру підвищення кваліфікації
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

На сьогодні, державна служба в Україні – це правовий, організаційний, соціальний, культурний інститут, який пов’язує державу з громадянами. Адже мережа: держава – органи державної влади – державні службовці – громадяни України має встановлювати нерозривний зв’язок між державною та кожним громадянином. Питання професійної компетентності державних службовців є актуальним і беззаперечним для стабільного функціонування всіх суспільних інститутів держави та надання якісних послуг громадянам.

Вимоги до професійної компетентності державних службовців визначаються низкою нормативно-правових актів, які регламентують професійне навчання, щорічне оцінювання, професійний розвиток, виконання на високому рівні поставлених завдань, етичну поведінку тощо.

Законом України «Про державну службу» визначено, що державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо: аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів;

забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; управління персоналом державних органів; реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством [1].

Прийняття чинного Закону зумовлено тим, що подальше становлення і розвиток інституту державної служби, її адаптація до стандартів ЄС потребує, насамперед, відповідного законодавчого регулювання державної служби з урахуванням тих політико-правових реалій, якими характеризується сучасна Україна. Одним із важливих питань державної служби є забезпечення функціонування стабільної та авторитетної державної служби шляхом розмежування сфер застосування принципів та норм публічного і приватного права, що є одним із ключових принципів європейського адміністративного простору [2, с. 27].

Для виконання зазначених завдань і функцій держави, державні службовці повинні володіти відповідною професійною компетентністю, яка визначається як здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку.

Державні службовці професійну компетентність підвищують шляхом здійснення професійного навчання, яке визначається як набуття та вдосконалення професійних знань, умінь та навичок учасників професійного навчання, що забезпечує відповідний рівень їх професійної кваліфікації для їх професійної діяльності.

Положенням про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад (зі змінами) визначено, що професійний розвиток – це безперервний, свідомий, цілеспрямований процес особистісного та професійного зростання, що базується на інтеграції знань, умінь і компетентностей.

Учасники професійного навчання можуть реалізовувати своє право на професійне навчання через:

- підготовку – успішне виконання учасниками професійного навчання відповідної освітньо-професійної програми, що є підставою для присудження ступеня вищої освіти за рівнем магістра за спеціальностями, необхідними для професійної діяльності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування, зокрема за

спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування»;

- підвищення кваліфікації – набуття учасниками професійного навчання нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань;

- стажування – набуття учасниками професійного навчання практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у професійній діяльності або галузі знань;

- самоосвіту – самоорганізоване здобуття учасниками професійного навчання певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, дозвіллям.

За результатами професійного навчання державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування нараховуються кредити ЄКТС, які підлягають обліку, що ведеться службами управління персоналом [3].

Відповідно до Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців (зі змінами) метою оцінювання є визначення якості виконання державним службовцем поставлених завдань, а також прийняття рішення щодо його преміювання, планування службової кар'єри.

Оцінювання проводиться з дотриманням принципів об'єктивності, достовірності, доступності та прозорості, взаємодії та поваги до гідності державного службовця. Оцінювання проводиться на підставі ключових показників, визначених з урахуванням посадових обов'язків державного службовця, а також дотримання ним загальних правил етичної поведінки та вимог законодавства у сфері запобігання корупції.

Індивідуальна програма підвищення рівня професійної компетентності/індивідуальна програма професійного розвитку документ, що визначає індивідуальні потреби учасника професійного навчання в професійному навчанні, форму та види проходження такого навчання [4].

Розкриваючи професійну компетентність державних службовців необхідно звернути увагу на вимоги до етичної поведінки державних службовців, які регламентуються Загальними правилами етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (зі змінами). Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування повинні постійно підвищувати свій культурний рівень, рівень свого професійного розвитку, поліпшувати свої уміння, знання і навички відповідно до функцій та завдань за посадою, зокрема в частині цифрової грамотності, удосконалювати організацію службової діяльності [5].

Отже, професійна компетентність державних службовців регламентована низкою законодавчих та нормативно-правих актів, основні з яких Закон України «Про державну службу», Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад (зі змінами), Порядок проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців (зі змінами), Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (зі змінами). Звичайно, зазначений перелік нормативно-правих актів не є вичерпним, але служби управління персоналом органів державної влади та, безпосередньо, державні службовці вже в достатній мірі володіють правовим забезпеченням щодо вимог до професійної компетентності.

Література:

1. Про державну службу : Закон України від 10.12. 2015 р. № 889-VIII.
2. Біла-Тіунова Л.Р. Державна служба України. Загальна частина : навчальний посібник. 2020. 511 с
3. Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : постанова КМУ від 06.02.2019 р. № 106.
4. Порядок проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців : постанова КМУ від 23 серпня 2017 р. № 640.
5. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 р. № 158.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Лазор О. Д.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Лазор О. Я.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Наявність значної різноманітності видів служби, зокрема публічної, державної та виокремлення нових, дослідження процесу їх становлення як інституту та системи – потребує відповідної систематизації як результат наукового доробку. Пропоноване дослідження пов'язане із вивченням напрацьованих дотепер у науковій сфері теоретичних підходів до сутності державної служби та її різновидів, обґрунтуванням авторського бачення та розробленням відповідної класифікації з урахуванням сучасних трендів. Підґрунтям проведеного дослідження слугували також і попередні напрацювання авторів.

Водночас, інтеграційні процеси, які впливають на трансформацію нормативно-правового забезпечення публічної служби, зумовлюють внесення змін у чинне законодавство України та прийняття нових законів у цій сфері, актуалізують виклики сьогодення.

Детальніше про внесок вітчизняних науковців у розвиток досліджень класифікації служби, дискусійні питання щодо розроблених на сьогодні класифікацій служби, зокрема публічної, їх переваги та недоліки, вимоги до розроблення класифікації – теоретико-правові підходи до розроблення класифікації служби в Україні викладено авторами у відповідній публікації [3].

Розроблення класифікації державної служби, завданням якої є відобразити спільні та відмінні ознаки її різновидів, уможливило:

- систематизацію знань, теоретичного надбання та практичного досвіду вітчизняних фахівців;
- віддзеркалення реального стану, зокрема сутності державної служби, стану та перспектив розвитку, особливостей у певний період, видів;
- систематизацію відповідного законодавства, виявлення прогалин та колізій;
- визначення істотних ознак предмету дослідження;
- порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- поєднання теорії та практики у сфері публічного управління та адміністрування, що дає поштовх для нових досліджень;
- відкриття сучасних напрямків, перспектив розвою. Адже, якщо заглибитись в недалеке історичне минуле становлення державної служби в незалежній Україні, то пригадуємо один закон «Про державну службу» (1993 р.), інший 2011 р., потім прийняття нової редакції Закону України «Про державну службу» (2015 р.) [6].

У правовому полі вперше термін «публічна служба» зафіксовано у Кодексі адміністративного судочинства (2005 р.), у сучасній редакції якого, не дивлячись на низку прийнятих законів щодо різновидів служб та внесення багатьох змін до Кодексу, вона трактується дотепер як «діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади АРК, органах місцевого самоврядування» (п. 17 ч. 1 ст. 4) [1]. Однак, зі змісту представленого законодавчо терміну можна з'ясувати лише види існуючих на той час служб, які охоплює публічна служба.

Державна служба, що є важливою складовою публічної, і як самостійний інститут займає чи не найбільшу нішу. Як соціальний інститут державна служба – це історично складена, стійка форма організації спільної діяльності людей (державних службовців). Серед різних інститутів, що є в країні, державна служба належить до політичних інститутів: держава, суд, прокуратура тощо, які виражають наявні у суспільстві політичні інтереси. Державна служба тільки тоді виконує соціальну функцію у правовій державі, коли базується на правовій основі [2, с. 23].

Не дивлячись на те, що обсяг поняття «державна служба» є вужчим у порівнянні з «публічною службою», зміст його із закріпленими ознаками відповідної діяльності законодавчо затверджений нормами ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну службу» (2015 р.) [6]. Одночасно це не означає, що у вказаному законі визначено всі види державної служби, які регулюються його нормами, що привносить

певні дискусійні моменти, різночитання стосовно формулювання особливостей цієї служби, статусу державних службовців, узгодження означеного закону зі спеціальними, що регулюють відповідний вид державної служби.

Донедавна поділ державної служби на види обумовлювався принципом поділу влади та особливостями сфер державної діяльності. Зважаючи на відсутність законодавчого регулювання поділу державної служби на види, багато вчених розмежовували їх відповідно до конституційного принципу поділу влади: служба у виконавчій, судовій та законодавчій гілках влади. Однак такий підхід не охоплює сьогодні всієї багатоманітності видів сучасної державної служби.

Продовжуючи теоретико-правові розвідки щодо класифікації публічної служби, вважаємо, що державну службу, окрім адміністративної та спеціалізованої, необхідно доповнити, а не виокремлювати в інші види публічної служби [4, с. 49], безпековою (військова, альтернативна і правоохоронна) та правничою (прокурорська [8] та суддівська [9]) службами. Відповідно за функціональним принципом (навантаженням) у державній службі виокремлюємо:

- адміністративну (загальнофункціональну) – здійснення діяльності щодо реалізації загальних державно-службових функцій (реалізація функцій, які не мають галузевої специфіки, наприклад: діяльність персоналу в обласній державній адміністрації, відділах та управліннях міністерств, інших ЦОВВ тощо);
- спеціалізовану – реалізація спеціально встановлених у нормативних актах повноважень службовців, які мають виражену галузеву компетенцію (наприклад: податкова, дипломатична, митна);
- безпекову – пропонуємо розмежовувати на військову, невійськову (альтернативну) та правоохоронну (служба в органах безпеки, служба в органах внутрішніх справ та національної поліції, прикордонна служба, служба з надзвичайних ситуацій);
- правничу – суддівська та прокурорська.

Так, наводячи визначення терміну «державна служба», В.Я. Малиновський зазначає інституції, де вона здійснюється [4, с. 49, 50], серед яких є органи прокуратури та судові інституції. Проте ці види служб, як і безпекові, автор визначає як окремі складові публічної служби, відокремлюючи їх від державної. Визначення безпекової та правничої як окремих видів публічної служби вважаємо недостатньо корельованим із профільними законами. Так, чинний Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» дає таке визначення: військова служба – «це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності...» (ч. 1 ст. 2) [5].

Служба в поліції є також «державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських...» (ч. 1 ст. 59) [7]. Тому вважаємо, що у цій частині автор десь суперечить сам собі.

Кожна і з вказаних видів державної служби має свої особливості. Так, безпекова служба має певні ознаки, відмінні від загальнофункціональної:

- професійним обов'язком цих службовців є захист життя і здоров'я громадян, матеріальних цінностей, охорона суспільного порядку і правопорядку;
- особливі умови вступу, проходження, присвоєння спеціальних звань, проведення атестації і припинення служби;
- вступ на службу здійснюється особами, які досягли 18-річного віку;
- наявність спеціальних дисциплінарних статутів;
- особливий правовий статус цих службовців;
- особливий порядок притягнення до правової відповідальності.

Вважаємо, що представлений поділ державної служби на відповідні види – відповідає як чинному законодавству, так і частково попереднім авторським науковим напрацюванням та інших відомих на сьогодні науковців. Дескриптивна модель класифікації державної служби є більш наближеною до сучасних реалій та положень чинного законодавства, а також вказує на сучасні тренди її становлення як інституту.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України : від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Лазор О. Д., Лазор О. Я. Державна служба в Україні : навч. посіб. : у 4 ч. Ч. 1, вид. 3-є, доп. і переробл. К. : Дакор , 2009. 560 с.
3. Лазор О. Д. Лазор О. Я. До питання розроблення класифікації служби в Україні: теоретико-правові підходи. *Політичні, правові та організаційні проблеми діяльності органів публічної влади та публічних службовців у воєнний та повоєнний періоди (до Дня державної служби)* : матер. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. (23 черв. 2023 р.). Вінниця : ТОВ «Друк», 2023. С. 148–155.
4. Малиновський В.Я. Публічна служба в Україні : підруч. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 312 с.
5. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

7. Про національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

8. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

9. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-13>

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Маслова К. О.

*студентка факультету економіки, менеджменту та психології,
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Державний торговельно-економічний університет /
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Мірко Н. В.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Державний торговельно-економічний університет /
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

На законодавчому рівні термін «публічна служба» визначено у Кодексі адміністративного судочинства України, який наголошує на тому, що це є діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [1].

Публічна служба представляє собою специфічний вид діяльності осіб, які працюють у владних структурах, і частково також в інших громадських установах. Основною метою цієї діяльності є гарантування виконання громадських інтересів.

Характеристики публічної служби в Україні включають в себе наступні особливості [2, с. 45]:

- установлення юридичних зв'язків на основі фактичних умов, де обов'язковою складовою є призначення на посаду або результати виборів, відповідно до чинного законодавства про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування;
- постійність та професійний підхід у виконанні службовими працівниками своїх обов'язків;
- зайняття посади в органах публічної влади;
- орієнтація діяльності службовців на задоволення публічних інтересів, визначених державою і захищених правом.

До основних рис публічної служби також відносяться такі пункти [3]:

1. За сферою застосування публічна служба охоплює діяльність публічних службовців, які виконують функції, призначені для державних органів та органів місцевого самоврядування, в яких вони працюють у якості службовців.

2. Рівень компетенції передбачає те, що публічна служба охоплює службу в усіх органах публічної влади і забезпечує здійснення державного та муніципального управління, а також надання адміністративних послуг населенню.

3. Правове регулювання наголошує на тому, що публічна служба має свою власну систему законодавчих та нормативних актів, а службовці мають окремий юридичний статус, який регулюється спеціальними законами.

4. Система навчання і підвищення кваліфікації на публічній службі має власну інфраструктуру для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що інтегрується із системою вищої та післядипломної освіти.

Публічна служба в Україні поділяється на два основних типи: службу в центральних державних органах (відомстві) та службу в органах місцевого самоврядування (муніципалітетах).

У службовій діяльності держслужбовців та службовців місцевого самоврядування не існує значущих відмінностей. Частіше за все, терміни «публічний службовець» (теоретично) та «державний службовець» (згідно із законодавством України) використовуються як синоніми. Проте для кращого розуміння суті публічної служби важливо врахувати й інші класифікації цієї діяльності.

Наприклад, можна виділити два основних типи публічної служби: цивільну та мілітаризовану.

Мілітаризована служба характеризується спеціальними завданнями, режимом та критеріями прийому, включаючи здійснення охоронних функцій та можливість застосування примусу. Напроти, цивільна ж служба, яку нерідко називають службою апарату чиновників, спрямована на надання послуг суспільству та базується на принципах цивільної служби, покладаючи акцент на обслуговування громадян та відсутність застосування примусу [4, с. 19-20].

Підсумовуючи вищезазначене, ще раз наголошуємо на тому, що в Україні публічна служба представляє собою спрощений спосіб виразу влади громади (народу) через професійну працю публічних службовців. Особливими рисами публічної служби є дотримання таких принципів, як: законність, верховенство права, гласність, прозорість, системність, професійність, нейтральність, добросовісність та відкритість.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 2005 № 2747-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

2. Малиновський В. Я. Публічна служба в Україні : підручник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 312 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/199400191.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

3. Адміністративне право. Загальна частина : мультимедійний навчальний посібник / Національна академія внутрішніх справ. 2017. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec5.html (дата звернення: 20.10.2023).

4. Публічна служба : навч. посіб. / С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін та ін. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 384 с. URL: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162880/2018_2_Publicna_sluzhba_2018.pdf?sequence=1 (дата звернення: 20.10.2023).

НАПРЯМ 4. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-14>

СТИМУЛЮВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК ПРІОРИТЕТ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДНИХ ВІДНОСИН

Жиган Я. В.

*аспірантка кафедри публічного управління, менеджменту
інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування
України
м. Київ, Україна*

Реформа децентралізації владних відносин, яка розпочалась у 2014 році, сприяла створенню спроможних територіальних громад, у т.ч. через стимулювання місцевого економічного розвитку. Обраний курс на європейську інтеграцію наголошував на реалізації 8-ї цілі сталого розвитку щодо сприяння безперервному, сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці, із переорієнтацією бізнесу на розвинуті західні ринки шляхом [1]:

- модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості;

- підвищення ефективності виробництва та розвитку високо-технологічних конкурентних виробництв, рівня зайнятості населення;

- створення надійних і безпечних умов праці для всіх працюючих, застосовування інноваційних технологій у сфері охорони праці та промислової безпеки;

- скорочення частки молоді, яка не навчається, не працює й не набуває професійних навичок, надання інституційних і фінансових можливостей для самореалізації економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки тощо.

У цілому «місцевий економічний розвиток» являє собою процес, у рамках якого партнери з владних (державних, місцевих), бізнесових і неурядових кіл працюють разом задля створення кращих умов для економічного зростання, поліпшення інвестиційного клімату та

середовища сприяння бізнесу з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, збереження та створення нових робочих місць і збільшення доходів, а також встановлення партнерських зв'язків між ключовими публічними й приватними партнерами під час розробки та реалізації стратегії та програм розвитку із використанням місцевих ресурсів і відносних переваг у глобальному контексті задля створення гідних робочих місць і розвитку економічного потенціалу тощо [2, с. 6].

Проте, глобалізаційні процеси, пандемія коронавірусу та повномасштабна воєнна агресія з боку російської федерації змінили підходи до пріоритетів зацікавлених сторін у прийнятті управлінських рішень щодо забезпечення місцевого економічного розвитку. Так, пандемія спричинила значне вивільнення робочої сили в середині країни через зниження економічної активності, а погіршення економічної ситуації обмежило можливості роботодавців підвищувати заробітну плату [3]. Водночас, у 2021 р. вже спостерігалось поступове відновлення економіки, оскільки більшість галузей адекватно реагували на наявні виклики як в Україні, так і в світі. Карантинні обмеження не створювали значних перепон для налагодження бізнесових відносин. У 2021 р. реальний приріст виробництва становив 3,9% (дані Міністерства економіки України), а зростання ВВП – 3,4% (дані Державної служби статистики України), що відповідає прогнозам Мінекономіки (зростання понад 3,0%). Але, воно не перевищило рівень падіння ВВП у 2020 р. на 3,8%, тому економіка перебуває у фазі відновлення [4].

Пандемія коронавірусу поставила перед економікою України потребу у: створенні нових виробничих потужностей для налагодження повного циклу виробництва критично необхідних товарів і технологій з відповідним попитом на робочу силу – це питання безпеки життєдіяльності країни в ізоляції; посилити здатність вітчизняних підприємств конкурувати в умовах зростаючого протекціонізму у світі; прискорити цифрову трансформацію економіки, що підвищить попит на робочі місця та максимально забезпечить інтелектуальну залученість. Економічне зростання передбачає захист прав всіх жінок і чоловіків на повну зайнятість і гідну працю, надійні та безпечні умови праці, можливість суміщати трудову діяльність із сімейними обов'язками, захист від сексуальних домагань та інших проявів насильства за ознакою статі та інше [5].

З лютого 2022 р. повномасштабне збройне вторгнення росії додало нових викликів у вигляді значних руйнувань, міграції робочої сили і переміщення виробничих потужностей, що суттєво погіршило економічний потенціал як територіальних громад і регіонів, так і держави в цілому. За оцінками Міністерства економіки України за

підсумком 2022 р. падіння зведеного індексу виробництва товарів і послуг за основними видами економічної діяльності оцінено на рівні 37,6%, а скорочення ВВП – на рівні 29,2%. Це об'єктивно є найгіршим результатом часів незалежності, однак він не підтвердив очікуване більшістю експертів падіння ВВП на рівні 40-50% і більше [6].

З метою дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-клімату Кабінетом Міністрів України були прийняті розпорядження від 12.01.2022 р. № 143-р і 31.01.2023 р. № 89-р, які вносили зміни до розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1413 шляхом реалізації встановлених заходів. Зауважимо, що органи публічної влади стають більш вимогливішими до національних і міжнародних партнерів із відстоюванням власних територіальних інтересів під час налагодження різних видів співробітництва щодо стимулювання розвитку економічного потенціалу, та відповідальнішими при розробці управлінських рішень з просторового, стратегічного, програмно-цільового управління й планування, забезпечення сталого розвитку тощо. Перед управліннями стає задача відродити територіальні громади через зміну вироблення місцевої політики щодо пошуку, накопичення та раціонального використання різних ресурсів і джерел з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін для створення життєздатного, конкурентоспроможного й інвестиційно привабливого середовища [7, с. 43].

Таким чином, на наш погляд, для стимулювання місцевого економічного розвитку нагальним є питання впровадження антикризової моделі публічного управління, що змінить підходи до розроблення стратегічних документів щодо підвищення економічного зростання, стимулювання підприємницької діяльності, створення нових робочих місць і покращення добробуту громадян. Такий підхід має позитивно позначитись на місцевому діловому кліматі та конкурентному становищі територіальних громад як в умовах введення воєнного стану, так і після його припинення, покращить економічний потенціал і дозволить вирішити низку питань соціального й екологічного спрямування, значно покращити регіональні показники.

Література:

1. Цілі сталого розвитку України. Добровільний національний огляд. 2020. 1159 с.
2. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади : посібник з основ теорії і практики МЕР. Київ, 2014. 124 с.
3. Огляд ринку праці в Україні у 2019 р. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=49f34798-16a4-4cd7-8208-79a06a9b6a7b>

4. Огляд економічної активності у 2021 р. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=95eb1049-92a4-4fc8-8310-a78995a45c8e>

5. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 31 трав. 2021 р. № 586. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-2021-%D0%BF#n8>

6. Огляд економічної активності у 2022 р. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=971b9318-af58-4cc5-9769-2729df2b4290>

7. Петрик І. В., Горобець К. О., Даценко М. Д. Особливості місцевого економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Держава та регіони*. 2022. № 1(124). С. 41–45.

НАПРЯМ 5. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-15>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛЬНОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ В ПОВОЄНИЙ ПЕРІОД

Мушук В. В.

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна*

Повоєнний розвиток України може бути забезпечений на основі економічного зростання вітчизняного бізнесу та залучення зовнішніх інвестицій, що сприятиме створенню нових робочих місць та надходженню податків та зборів до бюджетів усіх рівнів, які повинні спрямовуватись на відновлення зруйнованої війною інфраструктури, розбудову нових соціальних та культурних об'єктів, забезпечення соціальних гарантій населенню, зокрема учасникам бойових дій тощо. Однак, розвиток бізнесу та залучення зовнішніх інвестицій можливі лише на підставі створення державою сприятливих умов для ведення бізнесу, таких як доступне кредитування, підтримка виробництва продукції воєнного або подвійного призначення, зменшення регуляторного тиску, захищеність права власності, відсутність корупції у взаємодії бізнесу та влади. На наше переконання, забезпечення і дотримання державою прозорих правил та гарантій судового захисту для усіх учасників бізнесу є одним із найважливіших завдань утвердження правової держави у повоєнний період.

Внутрішні та зовнішні інвестори, які вже зараз вбачають інвестиційну привабливість України, потребують не лише зрозумілих правил ведення бізнесу, помірною податкового навантаження та справедливого судового захисту порушених прав, а й їх реального поновлення. У протилежному випадку, ведення бізнесу в країні буде вкрай ризикованим через високу ймовірність не окупності вкладених коштів. Це, так звані, інституційні ризики, існування яких ще

у довоєнний період було зумовлено «...недостатнім рівнем захисту прав кредиторів та інвесторів, вірогідністю втрати інвестованого капіталу унаслідок рейдерських захоплень» [1, с. 13]. У цьому зв'язку зростає значення судової гілки влади, зокрема органів виконання судових рішень, що створювались для забезпечення ключової (завершальної) стадії судового процесу, яка за роки незалежності України неодноразово реформувалась з метою покращення умов захисту порушених або оспорюваних прав. Реформа системи виконання судових рішень значною мірою була спрямована на створення позитивного іміджу Державної виконавчої служби та приватних виконавців, а також створення «...інституту згоди на виконання рішень та механізму альтернативних можливостей виконання рішень» [2].

Вказане свідчить що, незадовільне функціонування державної судової системи та інституту примусового виконання судових рішень, як однієї з найважливіших функцій держави, не відповідає Ст. 13 Конституції України, згідно якої держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки [3]. Проте на стадії примусового виконання судового рішення щодо відновлення порушених прав доволі часто виникають суттєві проблеми, які унеможливають реальне виконання рішення держави.

Вочевидь, для успішного відновлення економіки в повоєнний період необхідно продовжити реформу судової системи та інституту примусового виконання рішень. Насамперед необхідно підвищити авторитет та престижність органів державної виконавчої служби, що вимагає додаткового фінансування. Зокрема, йдеться про підвищення державним виконавцям заробітних плат, створення належних умов праці, забезпечення форменим одягом, надання спеціальних звань, які повинні прирівнюватись до звань працівників правоохоронних органів, та права пільгового виходу на пенсію при наявності вислуги 25 років. У контексті підвищення ефективності інституту примусового виконання рішень важливо також надати органам примусового виконання рішень доступ до усіх реєстрів та баз даних, які містять інформацію про боржника, його майновий стан, рухоме та нерухоме майно, банківські рахунки тощо. Органи державної виконавчої служби повинні мати сучасний службовий транспорт, зокрема спеціальний, що дозволить швидко евакуювати транспортні засоби або інше великогабаритне майно боржника; складські приміщення та майданчики для зберігання вилученого майна, що дозволить виконувати норми Закону України «Про виконавче провадження» [4].

При органах державної виконавчої служби необхідно створити підрозділи спеціального швидкого реагування, які повинні забезпечувати безпеку та правопорядок під час примусового виконання

рішення, що дозволить уникнути залежності від органів Національної поліції під час виконання окремих категорій рішень та підвищить швидкість реагування, а разом з тим і виконання рішень. Окрім того, слід збільшити кількість приватних виконавців, спростивши їм доступ до професії та підвищивши транспарентність процесу отримання дозволу на здійснення такої діяльності. Одночасно з цим необхідно наділити приватних виконавців однаковими правами з державними, як у більшості європейських країн, в яких діє змішана система провадження виконання.

Запропоновані практичні заходи щодо удосконалення виконання судових рішень є важливими для відновлення економіки країни у повоєнний період, оскільки зараз суб'єкти підприємницької діяльності в Україні стикаються з неефективністю судового захисту порушених прав, у тому числі на стадії виконання судового рішення, що створює несприятливі умови для ведення бізнесу та залучення зовнішніх інвестицій. При цьому, створюється підґрунтя для розвитку корупції, яка зводить нанівець розвиток добросовісної конкуренції та створює непривабливі умови для ведення бізнесу.

Можна погодитися з висновком вітчизняних правників, що влада, яка не здатна забезпечити виконання своїх рішень, є лише «коштовною декорацією» [5]. Комплексне запровадження вказаних заходів дозволить підвищити ефективність діяльності інституту примусового виконання судових рішень, що безумовно створить більш привабливі умови для ведення бізнесу в повоєнний період та розвитку економіки країни в цілому.

Література:

1. Фінансові ризики ведення бізнесу в Україні: сектор нефінансових корпорацій : колективна наукова доповідь / за ред. д. е. н. В. В. Зимовця. К. : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України», 2022. 260 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/309.pdf> (дата звернення 01.10.2023).

2. Реформа системи виконання судових рішень: перезавантаження. URL: https://lb.ua/blog/svitlana_gluschenko/397000_reforma_sistemi_vikonannya_sudovih.html (дата звернення 01.10.2023).

3. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 01.10.2023).

4. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1404-19> (дата звернення 09.10.2023).

5. Задорожня О. В., Фіолевський Д. П. Проблеми становлення Державної виконавчої служби. *Адвокат*. 1999. № 3. С. 27–29.

НАПРЯМ 6. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-15>

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ 1985–1991 РОКІВ ЯК ОДНА З ВІТЧИЗНЯНИХ ФОРМ (МОДЕЛЕЙ) МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Кавилін О. А.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри публічного управління та земельного кадастру
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Місцеве самоврядування взагалі, а, зокрема, і для України, представляє собою багатогранне політико-правове явище, яке виступає як: засади конституційного ладу в державі; один з основних атрибутів демократичного ладу; специфічна форма народовладдя; необхідна умова забезпечення права жителів тієї або іншої територіальної одиниці (громади) на самостійне вирішення питань місцевого рівня [1, с. 9]. Як наголошується у ст. ст. 140 Конституції України: «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна» [2].

Територіальний устрій місцевого самоврядування, здебільшого, визначається певними теоретико-концептуальними основами, на яких побудовано принципи місцевого самоврядування в тій чи іншій державі. У наукових колах вважається, що основні теоретичні засади інституту місцевого самоврядування було розроблено у період з кінця XVIII ст. до першої половини XIX ст. у Франції та Німеччині [3, с. 11]. Вони ґрунтувалися на принципах природного права людини, зокрема таких як справедливість, свобода, рівність тощо.

Історія становлення місцевого самоврядування в Україні має складний та неоднозначний характер. Під час панування радянської влади у місцевій громаді, з одного боку, були наявні певні інструменти впливу, але з іншого боку – вони мали централізований характер. Фактично відбувався тотальний контроль держави у всіх сферах життєдіяльності. Після набуття Україною незалежності можна було спостерігати процес переформатування принципів, традицій та підходів до вирішення місцевих питань.

У процесі розвитку України як незалежної держави в ній домінували, у різні історичні періоди, різні форми (моделі) місцевого самоврядування, наприклад: 1) доколоніальна форма, яка передбачала вертикальну ієрархію прийняття рішень, а саме – центральна влада – це князь та бояри, а місцева – віче та верв; 2) колоніальна форма яка виражалася у наявності адміністративно-територіальної вертикалі влади (XVII–XVIII століття, період влади на землях нашої держави російської імперії, Речі посполитої та Австро-Угорщини); 3) реакційно-національна форма, що полягала у децентралізації влади, тобто коли місцеве самоврядування мало право здійснювати на свій розсуд фіскальну, фінансову та нормативно-правову політику (1917–1918 роки – спроба створення української державності); 4) радянська форма – фактично відсутні ознаки децентралізації (централізоване народовладдя) (1920–1985 роки); 5) український націоналізм, який представляв собою адміністративно-командну вертикаль (1985–1991 роки); 6) сучасна українська модель – період поступового переходу від радянської адміністративно-командної вертикалі до децентралізації влади [4, с. 115–116].

Що ж собою представляв так званий український націоналізм? Взагалі поняття «український націоналізм» можна визначити як світогляд, що передбачає існування незалежної української держави та зберігає унікальну українську культуру в міжнародній системі інших національностей та держав, кожна з яких має власну культурну унікальність. Для України це також означає боротьбу за свою національну свободу разом з відстоюваннями персональної свободи

людини. Особливість українського націоналізму полягає у його демократичному характері [5].

У період з 1985 р. по 1991 р., коли ще Україна перебувала у складі СРСР відбувалося таке політичне явище як «перебудова». Її сутність полягала у застосуванні сукупності певних політичних та економічних реформ, які проводилися у державі. Зокрема проводилася політика так званої «гласності» та демократизація суспільного життя. Вводилися елементи ринкових відносин. Припинилася постійна надмірна критика «капіталістичного ладу», що поліпшило відносин з США та демократичними державами Європи. Також нарешті було визнано пріоритет загальнолюдських цінностей та глобальних світових проблем над потребами держави.

Важливою складовою перебудови мало стати реформування політичної системи, а також демократизація суспільно-політичного життя. Зокрема повинен був відбутися поступовий перехід від тотальної влади комуністичної партії до створення державних органів, які б обиралися парламентським шляхом. На XIX Всесоюзній конференції КПРС наголошувалося на тому, що конче необхідні зміни у виборчій системі держави, зокрема – наданні їй елементів альтернативності. Також було запропоновано інститут президентства [6, с. 151]. Згідно з прийнятим 26.12.1990 р. Законом СРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) СРСР у зв'язку з удосконаленням системи державного управління» уряд був підпорядкований Президентові СРСР та отримав статус виконавчо-розпорядчого органу. Крім того, уряд було перейменовано у Кабінет Міністрів СРСР [7]. Такі демократичні перетворення у СРСР сприяли розгортанню національних рухів у союзних республіках, що стало підґрунтям для формування у майбутньому нових незалежних держав [8, с. 123]. Також, подібні реформи призвели і до змін у статусі союзних республік, зокрема і УРСР. Велике значення для набуття Україною суверенітету мав прийнятий 27.10.1989 р. Закон СРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» (далі – Закон). Цей нормативний акт розширював повноваження Голови Верховної Ради. У Законі зазначалося, що «Організація і діяльність держави будуються на засадах виборності всіх органів державної влади, підзвітності їх народові, відповідальності кожного державного органу і службової особи за доручену справу, обов'язковості рішень вищестоящих органів для нижчестоящих згідно з розподілом їх повноважень» (ст. 3 Закону) [9]. На території Української РСР забезпечувалося верховенство законів республіки (ст. 71 Закону). В Українській РСР, як і в інших союзних республіках, діяли республіканські та місцеві органи державної влади і управління, місцеві суди, прокуратура та арбітраж

тощо. Порядок їх організації і діяльності на території України також визначався положеннями Закону СРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР». Тобто, хоча, в цілому, союзні республіки СРСР і отримали деяку автономію під час «перебудови», однак все одно на державному рівні здійснювався чіткий контроль за діяльністю місцевих органів влади. Також у цей період було значно обмежено свободу правової та фінансово-економічної сфери в Україні (що унеможливило реальні зміни у державі) при наявності певної системи децентралізації влади [4, с. 115]. Ця ситуація змінилася після набуття Україною та іншими республіками незалежності. Наразі в Україні застосовується так звана французька модель місцевого самоврядування основні принципи якої полягають у поєднанні державного управління та місцевого самоврядування. Для неї характерна підзвітність та підпорядкованість місцевих органів влади. При цьому державна та місцева влада гармонійно доповнюють одна одну у різних сферах життя громад.

Література:

1. Лазор О. Д., Лазор О. Я. Місцеве самоврядування. Вітчизняний та зарубіжний досвід : навчальний посібник. Видання друге, доповнене і перероблене. Київ. Дакор. 2004. 560 с.

2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>

3. Хріпливець Д. Є. Теоретичні засади моделей місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 9. 2010. С. 11–14.

4. Гришко Р. Ю. Історія трансформаційних перетворень української моделі самоврядування. *Держава та регіони*. 2016. № 4 (56). С. 114–119.

5. В'ятрович В. Чому український націоналізм – це те, що потрібно Україні та світу? URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/viatrovych/62adab06bf3d4/>

6. Іванов В. М. Історія держави і права : навчальний посібник. Київ. МАУП. 2002. Ч. 2. 2003. 224 с.

7. Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) СРСР у зв'язку з удосконаленням системи державного управління. Закон СРСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1861400-90#Text>

8. Новородовський В. Національні меншини УРСР в умовах «перебудови» (1985–1991 рр.): погляд вітчизняних дослідників. *Наукові записки*. Випуск 3–4 (99–100). С. 121–139.

9. Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР. Закон СРСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-12#Tex>

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я ЯК СФЕРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Бойчунь С. О.

*аспірант кафедри
публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Науковий керівник: Покатаєв П. С.

*доктор наук з державного управління, професор,
перший проректор,
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Проблема громадського здоров'я як сфери публічного управління та адміністрування дедалі більше актуалізується, відтак загострюється необхідність удосконалення державної політики України щодо збереження здоров'я нації. Враховуючи значний вплив негативних екологічних чинників на здоров'я людини, зростання частотності певних захворювань, посилюються вимоги до публічного управління та адміністрування у сфері громадського здоров'я.

Охорона здоров'я – це соціальна система, основною метою якої є боротьба за здоров'я громадян. З одного боку, це відповідальність щодо запобігання розвитку захворювань і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя. З іншого боку, це система, метою якої є надання кваліфікованої медичної допомоги на основі визнаних світових традицій та сучасних тенденцій, з використанням останніх досягнень науки і техніки [2, с. 135].

Державну політику здоров'язбереження слід розуміти як систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері збереження і зміцнення здоров'я, що є суттєвою компонентою державної політики у сфері громадського здоров'я.

У «Концепції розвитку системи громадського здоров'я» [5] зазначено, що збереження здоров'я та забезпечення повноцінного життя людей є одними з найважливіших цілей світової спільноти, відображених у засадах європейської політики «Здоров'я-2020: основи Європейської політики в підтримку дій держави та суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя». Концепція визначає систему

громадського здоров'я як комплекс інструментів, процедур та заходів, що реалізуються державними та недержавними інституціями для зміцнення здоров'я населення, попередження захворювань, збільшення тривалості активного та працездатного віку і заохочення до здорового способу життя шляхом об'єднання зусиль усього суспільства.

Система громадського здоров'я як основа профілактичної медицини повинна передбачати основні заходи у сфері охорони здоров'я та бути спрямованою на збереження здоров'я населення і зменшення обсягу витрат на медичне обслуговування [там само].

Стан громадського здоров'я – важливий чинник соціально-економічного розвитку держави, що оцінюється за демографічними показниками (народжуваність, смертність, природний приріст тощо) та показниками медичної статистики (захворюваність, хворобливість, тимчасова та тривала втрата працездатності, інвалідність тощо) [3].

У концепції наголошується на необхідності розробки механізмів збереження та зміцнення здоров'я населення, підвищення якості покращання демографічної ситуації в Україні, її ефективності при наданні медичної допомоги, забезпеченні соціальної справедливості і прав громадян при отриманні медичної допомоги.

Фізичний, соціальний, психічний і духовний складники здоров'я тісно пов'язані між собою: на базі фізичного здоров'я розвивається соціальне здоров'я, на основі фізичного та соціального формується психічне і, як вершина – формується духовне здоров'я людини [4].

Для ефективної підтримки здоров'я відносно здорових людей виконання концептуальних положень передбачає поєднання медико-профілактичної, оздоровчої і економічної систем. Виконання програмних заходів дасть змогу державним органам і закладам охорони здоров'я розширити лікувально-профілактичні функціїю

У контексті державної політики у сфері громадського здоров'я необхідно враховувати, що від якості підготовки фахівців для сфери громадського здоров'я сьогодні залежить здоров'я та майбутнє нації. Саме тому підготовка фахового та вмотивованого лікаря є одним з ключових елементів якості надання медичної допомоги [там само].

В основу нової сучасної парадигми державної політики України у сфері охорони здоров'я має бути покладено розуміння того, що здоров'я людини – соціально-економічна цінність, а здійснення скоординованих дій, спрямованих на покращення здоров'я нації, – стратегічний пріоритет держави [1, с. 12].

Проблему громадського здоров'я необхідно інтегрувати в питання взаємодії з іншими секторами економічної та соціальної сфер, що спрямована на покращення показників здоров'я населення як один з пріоритетних напрямків розвитку суспільства.

Отже, публічне управління та адміністрування у сфері громадського здоров'я спрямоване на формування умов для стабільного розвитку системи охорони здоров'я й подовження середньої очікуваної тривалості життя, на забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя на довгострокову перспективу; націлена на підвищення якості надання медичної допомоги, надання рівного доступу до медичних послуг і відновлення високих моральних, етичних, професійних принципів у діяльності медичного працівника та піднесення престижу медичної професії в суспільстві. Вирішення проблеми вдосконалення державної політики щодо збереження здоров'я нації є необхідною умовою для соціально-економічного розвитку України. Публічне управління та адміністрування у сфері громадського здоров'я повинно приділяти належну увагу організації, здійсненню, контролю медико-санітарній роботі тощо.

Література:

1. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / кол. авт. ; упоряд. Я. Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. М. М. Білинської, Я. Ф. Радиша. Київ : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
2. Карамішев, Удовиченко Н. М. Основні принципи функціонування системи охорони здоров'я в контексті загальнонародських цінностей соціальної держави. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 17–18 квітня 2008, м. Львів. С. 129–136.
3. Кризина Н. П., Радиш Я. Ф. Державна політика галузі охорони здоров'я в контексті Концепції розвитку охорони здоров'я населення України. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05knpznu.pdf>.
4. Оржеховська В. М. Духовність і здоров'я. Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А., 2007. 216 с.
5. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я : Розпорядження Кабінету міністрів України від 30 листопада 2016 р. №1002-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249618799>.
6. Формування здорового способу життя та засоби гігієнічного виховання населення. URL: <https://studfile.net/preview/1787236/>.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Пеньков Максим Сергійович

аспірант кафедри

публічного управління та землеустрою

Класичного приватного університету

м. Запоріжжя, Україна

*Науковий керівник: **Покатаєв П.С.***

доктор наук з державного управління, професор,

перший проректор,

Класичного приватного університету

м. Запоріжжя, Україна

У сучасних умовах глобалізації важлива роль належить системі безпеки держави, передусім– фінансової як основного складника економічної безпеки країни загалом. У площині наукових досліджень національна фінансова безпека розглядається як основна умова спроможності держави здійснювати самостійну фінансово-економічну політику згідно з національними інтересами економічного розвитку держави.

Фінансова безпека визначає стійкість фінансової системи країни, спрямовані на сталий розвиток держави та вдосконалення грошових і валютно-фінансових відносин у ній.

Основними компонентами фінансової безпеки вчені називають: належний ступінь фінансової незалежності та стабільності фінансової системи держави з урахуванням загрозливим для національних інтересів дестабілізаційних факторів зовнішнього та внутрішнього характеру; захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; спроможність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування та зростання національної економіки тощо.

Виокремлюють потенційні внутрішні та зовнішні загрози фінансово-економічній безпеці держави, що впливає стабільність економічного розвитку країни.

Серед внутрішніх загроз вказують на: нестабільність національної валюти під час економічної кризи; залежність держави у сфері стабільності постачання енергоносіїв; скорочення іноземних інвестицій; нестабільні умови зовнішньої торгівлі; великий зовнішній борг та його депресивний вплив на розвиток економіки тощо.

Серед зовнішніх загроз називають: неефективність державного регулювання економіки; вплив світової фінансової кризи, нерівномірність розвитку територій, невисокий рівень життя населення; корупція; витік капіталу за кордон; недостатня частка інноваційної продукції та низький рівень її конкурентоспроможності тощо.

Так серед внутрішніх чинників, що становлять найбільшу загрозу фінансовій безпеці держави, варто виділити перманентний бюджетний дефіцит, низьку ефективність бюджетної та податкової політик, високі темпи інфляції, надмірний рівень внутрішньої заборгованості, курсову нестабільність, низький рівень розвитку фінансового ринку, інвестиційної та інноваційної активності, недостатність золотовалютних резервів, слабкість грошово-кредитної системи, нестабільність банківської системи, тінізацію економіки тощо [2, с. 269].

Чинниками внутрішніх загроз фінансовій безпеці держави можна назвати незавершеність реформування фінансово-кредитної сфери (організаційно-правова, адміністративна та інституційна, політична нестабільність); зниження інвестиційної та інноваційної активності; штучність курсу національної валюти; низька ефективність бюджетно-податкової системи; низький рівень доходів населення; нераціональний розподіл банківською системою кредитних ресурсів у стратегічно важливі види економічної діяльності тощо.

Головним зовнішнім викликом фінансовій безпеці полягає в тому, що об'єктивний процес інтеграції країни у світове співтовариство може супроводжуватися неконтрольованим зростанням зовнішньої заборгованості, обмеженням присутності держави на зарубіжних фінансових ринках, вивезенням за кордон валютних запасів, гальмуванням розвитку власної фінансової інфраструктури, послабленням фінансової самостійності у вирішенні найболючіших питань соціально-економічного розвитку країни, а також позицій вітчизняних підприємств, організацій і установ [1, с. 27].

Зовнішні загрози фінансовій безпеці держави спричинені, виникають через суперечливі чинники:

1) світову глобалізацію – з одного боку, та невизначеністю держави у сучасному геополітичному просторі, непричетністю до інтеграційних процесів – з іншого; 2) обмеженістю доступу до зарубіжних фінансових ринків, безконтрольністю щодо накопичення зовнішньої за боргованості – з одного боку, та втручанням міжнародних фінансових організацій у внутрішні справи держави тощо.

Як зазначає В. Приходько, стабільність фінансової системи визначається багатьма чинниками, основними з яких є: рівень інфляції, обсяги внутрішніх і зовнішніх боргів держави, стан виконання державного бюджету, рівень монетизації економіки, вартість

банківських кредитів, достатній обсяг міжнародних резервів НБУ. На стан фінансової безпеки має негативний вплив тіньова економіка. Найвищий рівень тінізації економіки досяг тієї небезпечної межі, коли можна говорити про існування системи розширеного відтворення тіньових економічних відносин в Україні. Одним з найнебезпечніших наслідків розвитку тіньової економіки є її негативний вплив на зростання корумпованості та криміналізації суспільства [3, с. 10].

У кожній країні діють свої методи її забезпечення фінансово-економічної безпеки, які можуть бути спрямовані на досягнення національних, суспільних інтересів або на стійкість економічного розвитку, або на незалежність національної економіки від зовнішнього ринку.

Заходи щодо забезпечення фінансової безпеки країни повинні передбачати вдосконалення фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної й податкової систем з метою забезпечення ефективного функціонування економіки, її структурної збалансованості та стійкості до негативних впливів [3].

Отже, в сучасній економіці дуже важливе значення має фінансова стабільність, ефективна грошово-кредитна політика, стабільність грошової одиниці, безкризова банківська система. Всі ці складові стабільної економіки вимагають управління поведінкою економічних агентів. дефіцит державного бюджету, обсяги боргів держави, рівень інфляції, рівень монетизації економіки, обсяг міжнародних резервів НБУ.

Фінансова безпека держави зумовлюється впливом таких чинників: ступенем розвитку ринку капіталів; мірою відкритості внутрішнього ринку; рівнем законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери та повноцінністю законодавчої бази, що має забезпечувати комплексну програму запобігання зовнішньому негативному впливу світових фінансових криз на економіку; різноманітністю фінансових інструментів; схильністю населення до операцій із фондовими цінностями; концентрацією інтелектуальних ресурсів, що залучаються для розвитку фінансового ринку; характером внутрішньої і зовнішньої фінансово кредитної політики, політичним кліматом у країні тощо.

Література:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія. Київ : Фенікс, 1999. 338 с.
2. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. *Економічний аналіз*. 2013. Випуск 12. Ч. 2. С. 266–272.
3. Приходько В. Фінансова безпека як основна умова ефективного функціонування держави. *Агросвіт*. 2013. № 15. С. 7–10.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇНИ

Пеньков Михайло Сергійович

*аспірант кафедри
публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

*Науковий керівник: **Покатаєв П.С.***

*доктор наук з державного управління, професор,
перший проректор,
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

В умовах потужних глобалізаційних процесів та інтенсивного розвитку світової економіки сфера зовнішньоекономічної діяльності держави, пов'язана з експортом та імпортом товарів, іноземними кредитами і інвестиціями, зі спільними проектами з зарубіжними країнами в торгівельній галузі, потребує інноваційного підходу та нових бачень.

Як зазначає О. Дацій, коли йдеться про інновації, то найчастіше під цим розуміється механізм державного фінансування цього процесу. Але в ринковій економіці мають існувати власні, побудовані на суто ринкових засадах, механізми та інституції, які б забезпечували інвестування в інноваційну сферу з метою одержання прибутку. Не можна сказати, ніби в Україні таких механізмів і такої системи зовсім не існує збереглася розвинута фундаментальна наука, кваліфіковані кадри, ринковий попит вже не задовольняється застарілими виробами. Але вітчизняна наука працює більше на зовнішніх замовників, а потреби споживчого ринку в сучасній високотехнологічній продукції задовольняє в основному імпорт. Налагодження власного виробництва сучасної продукції потребує коштів, але наші банківська система і фондовий ринок, на жаль, не забезпечують фінансовими ресурсами розширене відтворення – основним джерелом інвестицій залишається держава і власні кошти суб'єктів економічної діяльності [1].

В розробленні інноваційного підходу до державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності необхідно враховувати особливості інноваційного розвитку економіки, що ґрунтується, зокрема, на таких

напрямах: підтримка інноваційного бізнесу, розвиток інноваційної інфраструктури, розширення попиту на інновації в економіці, розширення сегменту наукових досліджень та нових практичних розробок щодо ефективних шляхів державного управління ЗЕД, що прискорюють інноваційні трансформації економіки України. Державна політика щодо інноваційного моделювання зовнішньоекономічної діяльності повинна враховувати внутрішні можливості країни й вітчизняні особливості економіки та позитивний зарубіжний досвід ЗЕД.

Учені наголошують на тому, що пріоритетними напрямами державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності мають бути: забезпечення (через інститути, механізми та інструменти міжнародного економічного співробітництва) необхідних і достатніх умов для досягнення стратегічних цілей України у світовій економіці та підвищення внеску зовнішньоекономічної сфери у вирішення завдань інноваційно орієнтованої модернізації національного господарства; створення системи державного регулювання ЗЕД, що ефективно забезпечує національні інтереси та інтереси українського бізнесу в процесі міжнародного економічного співробітництва з урахуванням мінливих умов зовнішнього середовища; формування конкурентоспроможної (порівняно з найкращою зарубіжною практикою) і доступної для широкої маси підприємців національної системи інститутів і механізмів розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Інноваційні зміни повинні відбуватися в різних аспектах державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема в таких, як: фінансово-економічний; організаційний; мотиваційний; правовий; політичний; науково-технічний.

Механізм регулювання ЗЕД – це специфічний комплекс управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів країни з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого, з урахуванням особливостей діяльності підприємств, забезпечується отримання прибутку від операцій на зарубіжних ринках, величина якого достатня для забезпечення витрат підприємств на функціонування та розвиток.

Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним з ключових факторів розвитку та вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності.

Як зауважують дослідники, однією з передумов успішного інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю є глибоке розуміння поточного стану світової економіки та торговельних трендів. Другою важливою передумовою є здатність підприємств адаптуватися до змін на зовнішніх ринках. Інноваційне управління зовнішньоекономічною діяльністю передбачає гнучкість та швидку реакцію

на нові умови та вимоги. Третя передумова інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю полягає в розвитку власних інноваційних потужностей. Це включає в себе постійне вдосконалення технологій, продуктів та послуг, а також активну роботу над пошуком нових ринків та партнерів. Інноваційне управління передбачає постійну працю над вдосконаленням процесів та методів роботи, а також створення стимулів для співробітників, що сприяють інноваційному мисленню та діяльності [2, с. 71–72].

Ефективне впровадження інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю потребує налагодження ефективної системи комунікації та співпраці зі всіма зацікавленими сторонами, включаючи державні органи, бізнес-партнерів, клієнтів та інші структури.

Інноваційне управління зовнішньоекономічною діяльністю є основою для досягнення конкурентних переваг, зміцнення позицій на міжнародному ринку та прискорення темпів економічного зростання. Для реалізації окресленого завдання пропонуємо розглянути наступні передумови, які сприяють успішному впровадженню інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств: розвиток інноваційної культури в організації; аналіз та прогнозування зовнішніх ринків; інноваційні технології та процеси; управління знаннями та навчання; партнерство та мережі співробітництва тощо. Це формує основу для успішного впровадження інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю. Впровадження інноваційних підходів та технологій дозволяє підприємствам ефективно конкурувати на світовому ринку, забезпечувати стабільність та зростання в умовах глобалізації економіки [там само].

Зовнішніми чинниками, що впливають на інноваційні підходи до державного регулювання в зовнішньоекономічній діяльності є: економічний, політичний, соціокультурний, інвестиційно-інноваційний, технологічний тощо. Лише через чіткі стратегічні орієнтири в державному регулюванні ЗЕД можна досягти ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що ґрунтується на інноваційному підході.

Таким чином, пріоритетним напрямом зовнішньоекономічної діяльності має стати виокремлення інноваційних галузей та їхня експортоорієнтованість і спрямованість на інноваційну модель розвитку економіки, що дає змогу реалізувати великі стратегічні ініціативи та проєкти на міжнародному рівні. У цьому контексті необхідною є модернізація національної економіки та переведення її на інноваційний шлях розвитку, максимальне використання потенціалу міжнародного економічного співробітництва для вирішення актуальних завдань соціально-економічного розвитку країни.

Література:

1. Дацій О. І. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні. Економіка АІЖ . 2004. № 3. С. 97–101.
2. Дунська А. Р., Пінчук О. В. Передумови інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2023. № 26. С. 69–72.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-343-2-20>

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ

Цулюкя Д. І.

*аспірант кафедри менеджменту та публічного управління
Державного податкового університету*

Належне врядування розглядається як загальне концептуальне бачення, що має потенціал для сприяння процедурним реформам державних адміністрацій у всьому світі. У 1980-х роках термін «врядування» став актуальним, підкреслюючи процес і спосіб управління у сфері сталого розвитку. Тим часом такі організації, як Світовий банк, МВФ, ООН та її установи, а також неурядові організації прийняли термін «врядування» і почали використовувати його в різних контекстах залежно від власної сфери діяльності. Незважаючи на це, концепція врядування є давньою: вона присутня вже в роботах Аристотеля, де належне врядування згадується в описі держави, очолюваної відповідальною особою, яка діє етично і справедливо [1]. Останнім часом термін «врядування» все частіше використовується для позначення процесу прийняття та виконання рішень у різних контекстах, наприклад, у міжнародному управлінні або корпоративному національному та місцевому управлінні.

Належне врядування набуває все більшого значення в міжнародному дискурсі адміністративних реформ. Хоча досі не існує консенсусу щодо того, що конкретно включає в себе належне врядування. Кеннет Стоу [2] виділяє шість критеріїв для визначення належного врядування, а саме: політична свобода (свобода вираження поглядів та право голосу); судовий та конституційний захист індивідуальних прав; незалежність

судової влади; підтримка стабільної валюти; розвиток суспільства через освіту та охорону здоров'я і, нарешті, підзвітність виконавчої влади вільно обраному парламенту. Дехто наголошує на необхідності сильного місцевого самоврядування. Чимало авторів розглядають концепцію в економічному аспекті, розуміючи належнерядування насамперед як ефективність інституційних механізмів у боротьбі з корупцією в умовах ринкової економіки. Належнерядування передбачає наявність верховенства права, захист прав людини, справедливе та ефективне урядування, підзвітність, прозорість, передбачуваність та відкритість. Таке розмаїття ідей, пов'язаних з належнимрядуванням, свідчить про еластичність самого терміну та висновок про те, що воно відбувається на чотирьох соціальних рівнях, а саме: на рівні державної влади, на рівні приватного сектору, на рівні неурядового сектору та на рівні окремої людини, тобто громадянина. Концепція належногорядування ґрунтується на фундаментальних принципах і цінностях європейського демократичного суспільства, відкритості у відносинах з громадянами, прозорості, підзвітності, ефективності, результативності та верховенстві права. Принципи, що містяться в концепції доброгорядування, слід розуміти як фундаментальні, базові засади, на яких ґрунтується сучасне державне управління, а також як стандарт, що пред'являється до національних державних адміністрацій і до якого слід прагнути. Принципи належногорядування слід розглядати як орієнтир і своєрідний фундамент для побудови ефективного державного управління. Принципи та цінності також можна розуміти як «набір інструментів», але важливо підкреслити їхню ґрунтовність та міцність. Згідно з дослідженням Венеціанської комісії, дуже мало країн інтегрували концепцію належногорядування у своє законодавство у вигляді принципу [1].

Належне адміністрування та належнерядування Окрім концепції належногорядування, існує також старіша концепція належного адміністрування, яка використовувалася набагато раніше. Хоча ці поняття часто використовуються як синоніми у вітчизняній та зарубіжній літературі, вони мають суттєві відмінності [3], оскільки належнерядування є більш комплексним, тобто включає також належне адміністрування. Традиційна, бюрократична модель державного управління, що характеризується формальним контролем на основі суворо ієрархічної моделі, зі значним впливом відповідних політичних структур на її роботу і функціонування, стала неадекватною в 1970-х і 1980-х роках минулого століття. Ця модель управління державним сектором, коріння якої ми знаходимо у вченні Макса Вебера, не зникла за одну ніч, насправді на практиці вона ніколи повністю не зникла, але її концептуальні засади вже не вважалися актуальними і такими, що відповідають потребам суспільства, яке стрімко змінюється. У зазначений період ідея належного

адміністрування в контексті користувачів послуг починає все більше аналізуватися; говорять про адміністрування як про своєрідну «послугу для громадян» або про належне адміністрування на протигагу «поганому адмініструванню», а при визначенні позитивних і негативних аспектів поганого адміністрування беруть до уваги точку зору користувачів послуг, тобто громадян [4].

У британській правовій системі немає визначення поганого адміністрування, але часто використовується так званий «каталог Кросмана», названий на честь Річарда Кросмана, який визначає характеристики поганого адміністрування як форми поганого управління з боку державних службовців, наводячи як приклади упередженість у прийнятті рішень, нехтування обов'язками, запізнення, неуважність, некомпетентність, нездатність, зухвалість, свавілля тощо [5]. Керуючись каталогом Кросмана, можна зробити висновок, що цей перелік не є вичерпним і що значення поганого адміністрування може постійно доповнюватися. Були спроби визначити всі види поганого адміністрування або вказати на типові приклади цього поняття в конкретних випадках. Так, ще на ранніх етапах розвитку концепції йшлося про важливість доступності повної та достовірної інформації для громадян, як учасників провадження, як одного з елементів належного адміністрування.

Часто поняття належного адміністрування визначається шляхом перерахування принципів, які його складають, тобто містяться в ньому, таких як рівність, належне адміністрування як належне адміністрування (з точки зору пропорційності та законних очікувань користувачів), належне функціонування публічної адміністрації, встановлення процедури попереднього заслуховування користувачів та надання інформації, роз'яснення адміністративних рішень, принцип доступу до адміністративних документів, принцип судового захисту. Особливий акцент робиться на прозорості державного управління, яка є одним з найважливіших компонентів належного адміністрування. Чи дотримуються принципи належного адміністрування в країні, повинні визначати в кожному конкретному випадку відповідні суб'єкти контролю.

Як зазначає Лончар «Контроль за законністю здійснюється адміністрацією, судами та омбудсменом, за доцільністю – адміністрацією та омбудсменом, але остаточне судження про чесність, справедливість і моральність роботи адміністративних органів дає громадська думка» [6]. Хоча багато теоретиків і практиків використовують їх як синоніми навіть після десятиліть використання, можна стверджувати, що концепція доброго врядування є ширшою за концепцію доброго адміністрування, тобто включає її, але також концептуально перевершує її. Ці два поняття не можуть і не повинні отожднюватися, але не можна заперечувати їх очевидний зв'язок. Належне врядування є

ширшим поняттям, і одним з його ключових елементів є поняття належного адміністрування.

Таким чином, належне врядування – це більш всеосяжна концепція, яка претендує на властивість універсальності. Воно поширюється в трьох напрямках: на державний сектор, приватний сектор і громадянське суспільство, тоді як належне адміністрування стосується виключно державного сектору, тобто публічної адміністрації. Належне врядування пов’язує всі три сектори і забезпечує баланс між ними.

Література:

1. Commission Européenne pour la Démocratie par le Droit (Commission de Venise). (2011). Bilan sur les notions de «bonne gouvernance» et de «bonne administration» (CDL(2011)006). Commission Européenne pour la Démocratie par le Droit (Commission de Venise) [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2011\)006-f](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2011)006-f).

2. Stowe, K. (1992). Good piano won't play bad music: administrative reform and good governance. *Public Administration*, 70(3), 387–394.

3. Vukašinović-Radojičić, Z., & Vučetić, D. (2021), *Profesionalizacija javne uprave u Srbiji*. Beograd: Kriminalističko-policijski univerzitet.

4. Davinić, M. (2010). Pojam dobre uprave: između klasičnog i „mekog“ prava. *Pravni život*, 540(10), 389–404.

5. Pugh, I. (1978). The Ombudsman--Jurisdiction, Powers and Practice. *Public Administration*, 56(2), 127–138.

6. Lončar, Z. (1995). Javno mnjenje – oblike kontrole uprave. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 1–3 (27–29). 231–241.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

(м. Запоріжжя, 27–28 жовтня 2023 р.)

Підписано до друку 30.10.2023. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 4,65. Наклад 100. Замовлення № 1223-061.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.